

SPRAWOZDANIE

DYREKTORA C. K. IV. GIMNAZJUM

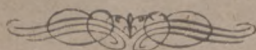
WE LWOWIE

z a r o k s z k o l n y

1898.

T r e ś ć:

- a) Reformy Konarskiego w szkolnictwie polskiem. Napisał Antoni Sienicki.
- b) Statystyka zakładu przez Dyrektora.

LWOW.

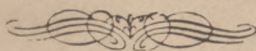
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.
Z Drukarni Ludowej pod zarządem St. Baylego.

1898.

SPRAWOZDANIE
DYREKTORA C. K. IV. GIMNAZYUM
WE LWOWIE
za rok szkolny
1898.

T r e ś ć:

- a) Reformy Konarskiego w szkolnictwie polskiem. Napisał Antoni Sienicki.
- b) Statystyka zakładu przez Dyrektora.

LWÓW.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.
Z Drukarni Ludowej pod zarządkiem St. Baylego.
1898.

401717 II

1898

Biblioteka Jagiellońska

1001929743

Reformy Konarskiego w szkolnictwie polskiem.

Czasy panowania Augusta II. i Augusta III., królów z rodziny saskiej, to najsmutniejszy okres w dziejach Polski. Dookoła otoczona wzrastającymi w siłę państwami, sama bezsilna, bezradna, „zgrzybiała w nieładzie, rozsypująca się pod tchem ówczesnej Europy“, jak się wyraża Szujski (Dzieje IV, 139), z wolna chyli się ku upadkowi. Wprawdzie w tym czasie zjawiają się ludzie, którzy starają się w kraju zaprowadzić lepszą formę rządu, a następnie odzyskać dla Polski samodzielność polityczną, jaką za Augusta II. po wojnie północnej straciła, ale ich usiłowania „tracą swą czystość w odmęcie namiętności i interesów familijnych. nie znajdują dosyć silnego z przekonania płynącego poparcia“. Zamiast starać się o usunięcie anarchii, źródła wszystkich nieszczęść, o rozbudzenie ducha publicznego, pobudzić do ofiarności, wielkie rody polskie wszczynały spory o wpływ na losy państwa, co więcej zamierały nawet podzielić Polskę między siebie i utworzyć coś na kształt Rzeszy niemieckiej. Wszędzie w działaniu publicznym widać prywatę, zawiść osobistą, brak rozumu politycznego. Wobec takich okoliczności nie dziw, że Polska straciła swoje znaczenie na zewnątrz, że wobec świeżo wznagających się sąsiadów, pomimo swego ogromu i znacznej liczby mieszkańców, schodzi do rzędu państw tylko na pół samodzielnych. Wiadomo, że już za panowania Augusta II. a jeszcze więcej III. obce państwa jak Rosya i Austria zaczynają się mieszać w wewnętrzne sprawy Polski, że elekcya Augusta III. była aktem przemocy rosyjskiej; Polska już wtedy nie mogła się zdobyć na energię, aby uratować samodzielność polityczną. Dodajmy do tego, że w tym czasie nauka i poezya prawie się nie roz-

wijały, że nie było piszących i czytających rzeczy poważne, że szkoły, choć gęsto rozsiane po całym kraju, nie dawały młodzieży prawdziwego wykształcenia, że cały naród szlachecki jadł, pił i popuszczał pasa, uciskał poddanych, niszczył miasta, i wydawał je na pastwę żydowstwa, a będziemy mieli obraz upadku i poniżenia Polski. (Porównaj: Szujski, *Dzieje Polski* IV. 139, 288, 360).

W takich to czasach, wśród takich okoliczności wychowywał się ks. Stanisław Konarski, Pijar, jedna z najwybitniejszych, najbardziej zasłużonych postaci w dziejach naszych XVIII. stulecia, który nie tylko zdawał sobie jasno sprawę z ówczesnego położenia Polski, ale który umiał wynaleźć i zastosować odpowiednie środki celem poprawienia istniejących stosunków. Największą jego zasługą między wielu innymi niepośledniej wartości jest zreformowanie szkolnictwa polskiego, które przed jego wystąpieniem znajdowało się w nadzwyczaj opłakanym stanie. Młodzież w owoczesnych szkołach, jak powiada Łukaszewicz (*Historja szkół w Koronie i Litwie* II. 1), sposobiono na dewotów, zamięłowaniem dyalektycznemi, dziwactwem myśli i stylu, igraszką słów, subtelnościami filozofii i teologii scholastycznej zagważdzano najotwartsze między młodzieżą głowy. Cały naród wyszły z takich szkół podobnym był w wynurzaniu swych myśli i uczuć do człowieka, którego zmysły gorącym trunkiem do pewnego stopnia są odurzone. Barwy, któremi Łukaszewicz kreśli obraz szkolnictwa polskiego w XVII. i w początkach XVIII. wieku nie są wcale za czarne. Ktokolwiek przeglądał choćby powierzchownie stosy panegiryków pisanych w języku łacińskim i polskim, owe „Swady“ drukowane w XVII i w XVIII. wieku, mowy, miane przy najrozmaitszych okolicznościach, nawet korespondencye prywatne przepełnione niemożliwemi metaforami, przeplatane łacińskimi zwrotami, wcale nieklasycznemi wyrażeniami, ukutemi bez potrzeby, ten na ówczesny system kształcenia popierający taki kierunek potępiający musi dać wyrok.

Jest to więc niezmierną zasługą Konarskiego, który także w tego rodzaju szkołach się wykształcił, że on pierwszy poznał, jak zgubne skutki pociąga za sobą taki ustrój szkół polskich, że on zabrał się pierwszy do trudnego i prawie przechodzącego siły jednego człowieka dzieła do wprowadzenia systemu kształcenia na odpowiednie tory. Mieliśmy wprawdzie także i przed

Konarskim ludzi, którzy nie pochwalali ówczesnego szkolnictwa, którzy jak Opaliński lub Maxymilian Fredro wyśmiewali owo mieszanie zwrotów łacińskich do polskich mów lub utworów poetycznych, ale żaden z nich nie przeczuwał, że najważniejszą przyczyną upadku narodu jest wadliwy sposób edukacji młodego pokolenia, żaden z nich nawet nie próbował wprowadzić jakiegokolwiek zmiany w tym kierunku. Wykrycie źródła wszystkich nieszczęść, wykorzenienie złego w samem jego gnieździe, t. j. w szkołach zostawionem było młodemu kapłanowi, którego „gdyby Opatrzność zesłała była Polsce pięćdziesiąt lat wcześniej, ojczyzna nasza jaśniałaby dziś chwałą, potęgą, bogactwem i szczęściem, jak rzadko który naród w Europie“, powiada słusznie Łukaszewicz w wzmiankowanym dziele II. 3.

Zanim przystąpimy do właściwej rzeczy, przyjrzyjmy się przedtem, jakie losy przechodził nasz Konarski przed dokonaniem wielkiego dzieła i czem spowodowany zabrał się do wykonania tegoż.

Hieronim Konarski (bo takie było jego imię chrzestne, jak to wykazał Wojciechowski Konstanty, *Młodość Stanisława Konarskiego*, Lwów 1895, str. 4) najmłodszy syn Jerzego Konarskiego, miecznika sandomierskiego, urodził się w roku 1700, jak zgodnie podają wszyscy biografowie wielkiego reformatora. Wojciechowski (str. 5, 6) przypuszcza na podstawie kilku wzmianek, że miejscem urodzenia Hieronima były Żarczyce, wioska w województwie sandomierskiem, powiecie checińskim, że według wszelkiego prawdopodobieństwa nasz autor przyszedł na świat we wrześniu wzmiankowanego roku. W Żarczycach zapewne młody Hieronim przepędził dziecięce lata chowając się początkowo pod okiem rodziców, a po ich śmierci, która nastąpiła przed rokiem 1709, pod opieką wuja Czermińskiego, kasztelana zawichostkiego. Jako dziewięcioletni chłopiec wyjechał Konarski do Piotrkowa, do szkół pijarskich, które tam istniały od r. 1674. Jakkolwiek OO. Pijarzy w Piotrkowie stałego konwiktów nie mieli, mimo to przyjmowali uczniów na stancję i prawdopodobnie dostał się Konarski do takiego nieoficyalnego konwiktów i rozpoczął naukę szkolną 9. lub 12. września 1709 r. Szkoły pijarskie w Piotrkowie były podobnie urządzone, jak w innych miastach, o czem później będę miał sposobność szerzej pomówić, uczono w nich bardzo mało, najwięcej łaciny i to barbarzyńskiej, jakoteż wymowy, tudzież

ćwiczono młodzież w wypracowaniu mów, wierszy i panegiryków. Karność w szkole panowała wielka, a monitor boćkowski był prawie jedynym bodźcem zachęcającym do nauki i dobrego zachowania. Jedynie na bójki swoich uczniów z uczniami jezuickimi patrzyli XX. Pijarzy przez szpary, co więcej zachęcali ich nawet do walk ulicznych, które niejednokrotnie kończyły się na rozlaniu krwi. Prawdopodobnie Konarski nie brał udziału w tych zaciętych walkach, raz dla młodego wieku, w którym rozpoczął edukację szkolną, a po drugie, ponieważ wolał uczyć się i czytać pożyteczne książki, aniżeli swym starszym kolegom w zawodach na pięści i szable dotrzymywać kroku. W Piotrkowie Konarski wiele się nie nauczył, szkoły bowiem owoczesne więcej zaciemniały niż oświecały umysły uczniów. Nauczycielom chodziło najwięcej o to, aby uczniów nauczyć długo i płynnie mówić po łacinie nie zwracając należytej uwagi na treść.

Ponieważ w Piotrkowie była siedziba trybunału, dlatego na każdym zjeździe uważali sobie Jezuici i Pijarzy za obowiązek witać perorami łacińskimi każdego z deputatów z osobna. W czasie tej uroczystości przemawiali najpierw profesorowie retoryki a po profesorach uczniowie, przy czem mieli sposobność zastosować praktycznie teorię poznaną w szkole. Również wygłaszali uczniowie długie mowy w dzień św. Katarzyny patronki szkół i w dzień Matki Boskiej łaskawej. Podobnie czczono t. z. promulgacye czyli uroczystość odbywaną w czasie ogłaszania urzędników wybranych do t. z. Sodalitas Mariana. Prawdopodobnie Konarski jako uczeń retoryki brał udział nie tylko bierny ale także i czynny w onych uroczystościach i miał sposobność występowania publicznie. Nie nauczywszy się w Piotrkowie prócz łaciny i wygłaszania licznych mów prawie niczego, ukończył młody Konarski nauki szkolne w r. 1715. W tym samym roku przywdział suknie zakonne i rozpoczął nowicyat u XX. Pijarów w Podolińcu na Spiżu. Wtedy też zmienił swoje imię w miejsce chrzestnego Hieronima, począł się nazywać Stanisławem, pod którem to imieniem przeszedł do potomności. W siedemnastym roku życia 1817, wykonał śluby zakonne, a akt ten odbył się 15 września. Po ukończeniu nowicyatu pozostał nadal w Podolińcu, gdzie prawdopodobnie słuchał kursów filozoficznych i kształcił się dalej pochłaniając stosy dzieł, jakich mu dostarczała dość obszerna biblioteka

klasztoru. W tym także czasie zaczął próbować swego pióra na polu poezji, zaczął tworzyć w języku łacińskim pieśni ku czci Matki Boskiej, naśladując Horacego; zbiorek poezji p. t. „Decas lyrica“ wydał w r. 1724. Utwory te są dowodem, że Konarski biegle władał językiem łacińskim ale też, że przejął się nie zbyt dobrymi wzorami ówczesnych poetów. Zdaje się, że w dziewiętnastym roku życia po ukończeniu kursów filozoficznych jął się zajęcia nauczycielskiego, miał podobno r. 1719 uczyć po łacinie nowo przybyłych do zakonu Pijarów nowicjuszy, zapewne także uczył uczniów pijarskich w niższych klasach. W r. 1721 widzimy już młodocianego nauczyciela w Warszawie, gdzie mu polecono w collegium pijarskiem wykładać poezję i wymowę. Na tem stanowisku przetrwał Konarski lat cztery t. j. do r. 1725. Oprócz zajęcia w szkole musiał Konarski jako nauczyciel wymowy występować publicznie z przemowami urzędowymi w imieniu zakonu. Dochowało się do naszych czasów z tego okresu kilka panegiryków Konarskiego, które ku wiecznej pamięci wydrukowali swoim nakładem Pijarzy. Wojciechowski, z którego pracy czerpałem wszystkie powyżej podane szczegóły, przeglądał te zachowane prace Konarskiego i takie o nich wypowiedział zdanie: „Wszystkie te pisma odbijają w sobie wyborne stan ówczesnych pojęć, ówczesnego smaku literackiego, ówczesnych teoryj o prawdziwie pięknej wymowie, którym Stanisław hołdował w zupełności nie upatrując bynajmniej żadnych niedostatków w całej tej zbutwiałej wymowie“. (str. 18). Z przeprowadzonych przez wspomnianego Wojciechowskiego badań pokazuje się, że owe panegiryki niczem nie zapowiadały późniejszego reformatora szkół i wymowy i że błędne są zdania niektórych biografów (Krajewskiego, Bielskiego, Łopackiego) jakoby Konarski już w Warszawie poznał się na wadliwym ustroju szkół polskich i że już wtedy przemyślał nad usunięciem braków w polskim szkolnictwie. I gdyby nie szczęśliwa dla Konarskiego i Polski okoliczność, że młodego zakonnika wysłano w r. 1725 za granicę dla dalszych studyów byłby zapewne Konarski poprzestał na tym pokarmie duchowym, którym się żywił w czasie pobytu w szkołach tak w Piotrkowie, Podolińcu jak i w Warszawie, a Polska musiałaby długo czekać na reformę szkolnictwa. Kto wysłał Konarskiego za granicę, niewiadomo na pewne; niektórzy twierdzą, że jest

to zasługą przełożonych młodego nauczyciela, a Wojciechowski uważa za pewnik (str. 27), że inicjatorem tej myśli był wuj Konarskiego, Jan Tarło, biskup poznański, z którym jego siostrzeniec miewał bliższe stosunki dopiero w r. 1723. Jakkolwiek jest, w listopadzie r. 1725 widzimy Konarskiego już w Rzymie i odtąd rozpoczyna się nowy okres w jego życiu.

W Rzymie pobierał nauki w najlepszym zakładzie pijarskim w Collegium Nazarenum, w którym się uczył teologii, filozofii, matematyki, szczególnie zaś retoryki i w którym po dwuletniej nauce sam został nauczycielem i sprawował ten urząd przez dwa lata. (W. Nehring: Erscha i Grubera Encyklopedia s. v. Konarski). Tu zapewne porównyując sposób nauczania w Rzymie i w Polsce poznał, że w kraju istnieje stara metoda i zepsuty smak, tu zapewne powziął myśl zreformowania polskiego szkolnictwa. Dalsze doświadczenia zbierał w czasie podróży w górnej Italii i podczas swego pobytu we Francyi, gdzie przez półtora roku studyował sprawy szkolnictwa, zapoznał się wtedy z literaturą francuską, z najwybitniejszymi pisarzami szczególnie z Fontenellem. W Francyi zapoznał się także z Stanisławem Leszczyńskim, teściem króla Ludwika XV. który w Chambord i Nancy oddawał się studjom i rozmyślaniom. Po sześcioletnim pobycie za granicą powrócił Konarski do Polski w r. 1731, wszedł w stosunki z referendarzem koronnym Józefem Andrzejem Załuskim, założycielem biblioteki Załuskich i wydawał „Volumina legum“. Podczas elekcji po śmierci Augusta II. w r. 1733 trzymał stronę Leszczyńskiego, nawet brał udział w poselstwie na dwór francuski, następnie w towarzystwie Leszczyńskiego przybył do Polski, a wreszcie towarzyszył nieszczęśliwemu królowi w powrocie do Lotaryngii. Teraz dopiero po nieudanej elekcji Leszczyńskiego powróciwszy do kraju zaczął pracować nad reformą szkolnictwa. Najpierw uczył przez pewien czas w Krakowie, następnie przeniósł się do Rzeszowa do seminarium pijarskiego, aby wyszukać nauczycieli odpowiednich do nauczania w szkołach, które zamierzał zmienić a przede wszystkim w Collegium nobilem, które miało powstać. Już podczas pobytu w Rzymie przysłał do Warszawy plan urządzenia Collegium nobilem, ale dla braku odpowiednich środków plan ten nie wszedł w życie. Ponieważ w Wilnie u ks. Tymińskiego, prowincyonala szkół pijarskich niczego nie wskórał, postanowił sam o własnych środkach

myśl swą wprowadzić w życie. Poświęciwszy dochody z opactwa we Francyi i dodawszy do tego ofiary krewnych, wynajął dom i otworzył w r. (1740) Collegium nobilium w Warszawie, sam sporządził plan nauk i porządek domowy; w tym samym czasie postanowił zreformować i dawne szkoły, ale na razie przeszkodziła mu choroba, w którą popadł w r. 1743. Po wyzdrowieniu rozpoczął pracę, aby wybudować nowy gmach na Collegium.

Nie spuszczał jednakże z oka drugiej także ważnej kwestyi mianowicie zreformowania wszystkich szkół pijarskich. Wystarał się jeszcze w r. 1750 u papieża Benedykta XIV. za pośrednictwem prymasa Komorowskiego o wyjęcie szkół i domów pijarskich z pod kontroli generała zakonu w Rzymie i o poddanie ich tylko pod kontrolę prowincyała polskiego. Pomimo wielu stawianych trudności udało mu się wreszcie dokazać swego. W r. 1753 ułożył Konarski statut, według którego mieli Pijarzy postępować, który p. t. „*Ordinationes Visitationis Apostolicae pro provincia polona CC. RR. PP. M. D. scholarum piarum*“, przez papieża potwierdzonym został. (Nehring l. c.). Rok 1753 a właściwie 1754, w którym nowy statut został przez papieża potwierdzonym, jest dla szkolnictwa polskiego epokowym, odtąd rozpoczyna się najpierw reforma szkół pijarskich, a kiedy te coraz pomyślniej rozwijać się zaczęły i coraz większą liczbę uczniów przyjmować, musiały i szkoły jezuickie, jakoteż kolonie akademii krakowskiej zmienić przestarzały system i odtąd światło prawdziwej nauki zaczyna się rozlewać po całym kraju, szkoły zreformowane wychowują młodzież na światłych i pożytecznych ojezyźnie obywateli.

Przystępując do właściwej rzeczy t. j. do opracowania kwestyi, na czem polegała reforma szkół Stanisława Konarskiego, musimy przedewszystkiem odpowiedzieć na pytanie, jak były urządzone szkoły przed Konarskim; czego w nich uczono, na co najwięcej zwracano uwagę, jaka była metoda uczenia, jakie wady i braki dają się w nich zauważyć.

W czasie, kiedy Konarski rozpoczął swą działalność na polu reformy szkół polskich, istniały w Polsce trzy rodzaje szkół średnich, że się po naszymu wyrażę, mianowicie kolonie Akademii krakowskiej, kolegia jezuickie i szkoły pijarskie, prócz wspomnianych były jeszcze nieliczne szkoły bazylikańskie,

szkoły protestanckie, które jednak dla małej liczby nie wielki miały udział w szerzeniu oświaty. Różnice, jakie zachodziły w planie nauk pomiędzy szkołami akademickimi a jezuickimi lub pijarskimi nie były wielkie, urządzenie ich było prawie jednakowe, pokarm duchowy, jaki w nich młodzież ucząca się czerpała, był prawie ten sam. Właściwa różnica między nimi polegała na tem, że w koloniach akademickich uczyli nauczyciele podlegający Akademii krakowskiej, w szkołach jezuickich uczyli Jezuici, a w pijarskich Pijarzy. Jakkolwiek niejednokrotnie zdarzało się, że w jednym i tem samem mieście istniały obok siebie szkoły jezuickie i pijarskie lub akademickie, a każdej z wspomnianych instytucyj zależało na tem, aby mieć największą liczbę uczniów, mimo to emulacja, jaka z natury rzeczy wynikać między nimi musiała, nie polegała na ulepszeniu sposobu nauczania, lub w ogóle na wprowadzeniu do szkoły zmian lepszych, lecz na skargach, przewlekłych procesach i sądach, a w mieście szkolnem na bójkach, jakie staczali między sobą uczniowie dwóch szkół, często przez własnych nauczycieli do tego pobudzani. Zakony utrzymujące szkoły i Akademia krakowska uważały swe zakłady naukowe za przedsiębiorstwa, którym każda nowo powstająca szkoła odbierała uczniów, a więc pomniejszała dochody lub znaczenie w kraju. Dzieje szkolnictwa polskiego są przepełnione licznymi procesami, jakie wytaczały pojedyncze instytucje o monopol nauczania. Tymczasem szkoły tak pod względem zakresu nauki jak i sposobu nauczania zaczęły upadać pociągając za sobą upadek całego kraju.

Przyjrzyjmy się im bliżej.

Akademia krakowska w XVII. wieku służyła, jak powiada Łukaszewicz (Dzieje I. 195) raczej do ociemniania niż do oświecania narodu, zamiast starać się o szerzenie prawdziwej wiedzy, ona wyczerpywała swe siły i zasoby na ustawiczne kłótnie z Jezuitami, więcej jej chodziło o doprowadzenie do skutku kanonizacyi św. Jana Kantego, na co krocie sypała, aniżeli o podniesienie nauk. Na wydziale filozofii trzyma się Akademia uparcie scholastyki i Arystotelesa, o nowszych systemach Descartes'a, Leibnica nie wie, zaniedbuje nauki przyrodnicze i matematykę, prócz nędznego wykładu języka łacińskiego, filologią mało uprawia, czasami jest przedmiotem nauki język hebrajski (Dzieje I. 201). Z kolonii akademickich,

które się w ogóle mało rozwijały, najznacniejszą była poznańska złożona z 5 klas, które się nazywały: 1) schola grammatica, 2) schola rhetorica, 3) schola mathematica, 4) schola philosophica, 5) schola iuridica. W gramatyce przed czasami Jana Kazimierza czytano w języku łacińskim: listy Cicerona, Ovidyusza, Tibulla, Propertycusza, uczono arytmetyki, kaligrafii, pisania listów po polsku, tudzież nieco greki; w retoryce czytano wyjątki z dzieł Cicerona, Vergiliusza, Fedra, uczono prawideł retorycznych, wykładano dzieła Prudencyusza lub innych poetów chrześcijańskich. W klasie matematycznej wykładano prawa dyalektyki, dawano początki matematyki i astronomii, objaśniano kalendarz. Po czasach Jana Kazimierza wykluczono język grecki, natomiast wprowadzono język francuski; ze szkołą którą teraz podzielono na 3 klasy: retoryki, poetyki i gramatyki, zwane studia humaniora, połączono seminaryum duchowne. Ponieważ prawie we wszystkich koloniach akademickich taki podział klas istniał, dlatego warto poznać, czego w tych klasach uczono. Czytano tam i objaśniano mowy Cicerona, czytano Klaudyusza, Lukana, w retoryce wykładano dyalektykę Jana Cezarego, czytano urywkowe zdania z Seneki, pisano po polsku powinszowania, mowy, odbywały się także dość często koncertacye uczniów w dyalektyce. W poetyce pisali uczniowie zadania według prawideł prozodyi, czytano ody i satyry Horacego, bajki Fedra, przerabiano je na wiersz polski lub łaciński. Czasami uczono sztuki pisania listów, arytmetyki, składni łacińskiej, jakoteż alfabetu greckiego i hebrajskiego, urywkami historyi i geografii. W gramatyce zadawano uczniom na wypracowania pisemne krótkie ćwiczenia z historyi polskiej, czytano i tłumaczono Ovidyusza Tristia, bajki Ezopa, dawano początki arytmetyki, uczono kalendarza, ćwiczano w ortografii i składni łacińskiej. Taki był zakres nauk w Collegium Lubrańskiedo w Poznaniu; podobnie rzecz się miała i w innych koloniach akademickich. Jak widzimy zwracano w tej szkole szczególniejszą uwagę na język łaciński, autorów czytano dosyć dużo, poza tem reszta nauk leżała prawie odłogiem. Prócz języka łacińskiego ćwiczano młodzież w pisaniu mów pochwalnych, panegiryków i t. d. uczono sztuki robienia wierszy bez względu na to, czy uczeń okazywał do tego zdolności czy nie. Czas w szkołach akademii był nadaremnie traconym na panegiryzowanie, witaniu biskupów, wojewodów, kasztelanów, na

praktykach duchownych i t. d. pisze Łukaszewicz *Historya I.* 222. Językiem wykładowym był język łaciński, w tymże języku pisane podręczniki szkolne.

Szkoły jezuickie dzieliły się w tym czasie na 5 klas: Infima, Grammatica, Syntaxis, Poetyka, Retoryka. Każda klasa miała osobnego nauczyciela. W retoryce wykładano po czasach Jana Kazimierza prawidła wymowy i nauki pomocnicze jak mytologię, historję starożytną, geografię i t. d. na podstawie dzieł retorycznych Cicerona i Arystotelesa, później na podstawie Suaresa, Dominica de Cologna, Juwencyusza. W stylu zaprawiano młodzież na mowach Cicerona, dziełach Liwiusza, Salustyusza i t. d. Zadawano tematy do mowy lub utworu poetyckiego. W poetyce, klasie przygotowawczej do retoryki, czytali uczniowie mowy Cicerona i jego pisma etyczne, dzieła Cezara, Salustyusza, Liwiusza, Curcyusza i innych autorów prozaicznych; z poetów czytano Eneidę Wergiliusza, ody Horacego; z nauk pomocniczych dawano tu to tylko, co służyło do objaśniania czytanych autorów, przytem używano ojczystego języka. W trzech klasach gramatycznych uczono gramatyki na podstawie Alwara, przyczem czytano listy Cicerona, traktaty de amicitia, de senectute, Paradoxa, Ovidyusza listy i elegie, wybrane ustępy z Catulla, Tybulla, Propercyusza, wyjątki z Eneidy, bukoliki; objaśnienia ograniczały się tylko na gramatykę. Jak widzimy z tego rozkładu nauk, w szkołach jezuickich chodziło przedewszystkiem o wyuczenie uczniów języka łacińskiego i wyrobienie z nich mówców. Prócz wspomnianych powyżej 5 klas były urządzone przy 33 szkołach w Koronie i na Litwie kursy filozofii i teologii, z których pierwszy trwał 3 lata, drugi cztery. Na kursie filozoficznym uczono etyki, wyższej i niższej matematyki, fizyki; na teologii wykładano dogmatyczną, moralną i polemiczną teologię, prawo kanoniczne, język hebrajski; przy wykładzie profesor miał się trzymać nauki św. Tomasza. Co sobota, czasami dwa razy na tydzień odbywali profesorowie dwóch ostatnich kursów dysputy w szkole, trwające dwie godziny lub więcej. W miejscach, gdzie się odbywały zjazdy, musiał także dysputy wyprawiać publicznie co dwa miesiące.

Jak się z tego pobieżnego zestawienia planu naukowego szkół akademickich i jezuickich pokazuje, szkoły te niewiele się różniły od siebie, głównym celem jednych i drugich był

język łaciński i retoryka. Wydawaćby się nawet mogło, że szkoły jezuickie co do zakresu nauk przedstawiają się korzystniej, aniżeli kolonie akademickie. A chociaż nie da się zaprzeczyć, że w szkołach jezuickich więcej uczono, to jednak nie należy zapominać, że dążność ich, cały kierunek wychowania był wadliwym. Jezuici bowiem zajmowali się wychowaniem młodzieży nie w tym jedynie celu, aby równomiernie rozwijać wszystkie władze umysłowe swych wychowanków, ale aby ich kształcić na obrońców wiary katolickiej a wszczepić w ich serca nienawiść do innowierców. To było ich ostatecznym celem. O ile więc ich działalność w drugiej połowie wieku XVI. była korzystną dla Polski, w czasie kiedy na naszym terytorium rozgrywała się walka na pióra między zwolennikami dawnego porządku w rzeczach wiary, a innowiercami, o tyle w XVII. wieku, kiedy już prawie wszystkie sekty w Polsce się rozwiązały, a w całym kraju nie licząc prawosławnych i żydów jedna była wiara, działalność tych szkół była szkodliwą. W szkołach uczono trzech przedewszystkiem nauk, mianowicie gramatyki, poezyi i retoryki, które znowu chciały koniecznie wykształcić młodzież na poetów, mowców. Męczono tu więc uczniów formami, postaciami retorycznymi, zapychano ich pamięć syllogizmami, wiadomościami z historii, geografii, mytologii greckiej i rzymskiej, do tego łacina, w jakiej wykładano pojedyncze przedmioty, była barbarzyńska. Historii powszechnej i ojczystej, praw polskich, literatury polskiej, matematyki, nauk przyrodniczych, obcych języków wcale nie uczono. Wiele jeszcze innych wad wymienia Łukaszewicz, (Historya I. 235—272), którym podlegały szkoły jezuickie, pomijam je, gdyż podane powyżej dostatecznie ilustrują działalność tychże szkół w Polsce.

Podobny ustrój i zakres nauk był także w trzeciego rodzaju szkołach, kolegiach pijarskich wprowadzonych do Polski za panowania Władysława IV. Szkoły te dzieliły się na siedm klas zwanych 1) parva infima, 2) infima maior, 3) gramatyka, 4) syntaxis, 5) poetyka, 6) retoryka, 7) filozofia z matematyką. W dwóch najniższych klasach uczono czytać i pisać, początków arytmetyki i języka łacińskiego, katechizmu. W gramatyce deklinacyi, konjugacyi, rachunków, pisania listów, przyczem tłómaczono Fedra i Neposa. W syntaxis uczono składni łacińskiej, czytano Eutropiusa jakoteż Cezara, uczono pisania listów,

mów; w poetyce wykładano metrykę, czytano wyimki z Owidiusza, Lukana, Klaudyusza, Horacyusza lub innych, prócz tego uczniowie deklamowali z pamięci po polsku i po łacinie utwory poetyczne i prozaiczne starożytnych autorów, lub nawet własne prace. W retoryce czytano Swetoniusza, Klaudyana, listy Cicerona, uczono retoryki podług Emanuela Te-saura, Michała Krausa, uczono historii rzymskiej, czytano ody Horacyusza, historię polską Kromera, panegiryki, satyry, mowy polskie Załuskiego i t. d. W filozofii wykładano loikę, metafizykę, etykę i t. d. podług zasad Tomistów. Każda klasa miała jednego nauczyciela, uczniowie szkół pijarskich podobnie jak jezuickich obowiązani byli mówić między sobą poza szkołą po łacinie, wykraczających przeciw temu nakazowi srodze co sobota ćwiczano. Szkoły pijarskie zdaniem Łukaszewicza (Historya I. 293 — i nast.) nie były wcale lepsze od jezuickich. Taki sam w nich panował smak skażony, tak samo marnowano czas na dyalogach, oracyach scenicznych, powinszowaniach, sejmikach szkolnych, dysputach, zbytecznem nabożeństwie i t. p. O tyle jednak korzystniej przedstawiają się szkoły pijarskie od jezuickich, że Pijarzy sposobili młodzież nawet zabawami na dobrych obywateli np. w Piotrkowie co roku klasa retoryki odprawiała sejmiki, ćwicząc się w ten sposób praktycznie w sejmikowaniu. Przytem w szkołach pijarskich za naukę wcale nie płacono. Na wykonywanie praktyk religijnych baczyli Pijarzy tak samo jak Jezuici, jednakże nie wychowywali uczniów na dewotów.

Nie tu miejsce rozwodzić się szerzej nad ustrojem i planem naukowym, obowiązującym w szkołach, utrzymywanych przez inne zakony lub wyznania; dla nas wystarczy jeszcze raz rzucić okiem na niedostatki i wady wszystkim wspomnianym szkołom, istniejącym w Polsce wspólne i dorzucić jeszcze parę szczegółów, które powyżej nie znalazły miejsca.

Przed wprowadzeniem reformy Stanisława Konarskiego szkoły polskie znajdowały się w prawdziwie opłakanym stanie, tak co do zakresu nauk jak i metody uczenia i tak w szkołach tych uczono nie wiele, zwracano uwagę szczególniejszą na naukę języka łacińskiego i to nie klasycznego, ale barbarzyńskiego, skażonego różnymi neologizmami; uczniowie uczyli się przez kilka lat tylko gramatyki z lichych podręczników, czytano wprawdzie autorów, nie zawsze klasycznych, ale objaś-

niano ich po większej części gramatycznie, kładziono nacisk na uczenie się na pamięć, nie zważając na to, czy uczeń mémorowany ustęp rozumie, czy nie. Podręczniki, z których uczono, lub dyktowane kursa były przepełnione zbytecznymi szczegółami, ułożone niedbale, zawile, ciemne. Naukę stylu, wymowy, poezyi opierano na teorii przeważnie, stąd też uczniowie umieli dużo reguł, ale ich nie umieli zastosowywać praktycznie. Zaniedbywano naukę języka ojczystego, historii ojczystej, historii powszechnej, nie uczono języka greckiego, geografii, matematyki, nauk przyrodniczych, chyba tylko przygodnie przy objaśnianiu autorów. Ćwiczenia pisemne odznaczają się napuszystością, potworną formą makaroniczną, tematy do wypracowań pisemnych szczególnie w szkołach jezuickich były nie odpowiednie, nie zastosowane do wieku i pojęcia uczniów, zmuszano młodzież do pisania wierszy pochwalnych, wymagano używania poetycznych i krasomówczych zwrotów mowy. Wszystkie przedmioty wykładano w języku łacińskim, tylko czasami posługiwano się językiem polskim. Za najlepszy środek pedagogiczny służący do utrzymywania karności i posłuszeństwa tak w szkole, jak i poza szkołą, uważano chłostę, którą dosyć hojnie szafowano, kiedy Konarski uważał za stosowne w przepisach zalecić nauczycielom, aby tak postępowano, iżby szkoły nie zasługiwały na miano jakiej katowni, a nauczyciele na miano rzeźników lub katów. Trwoniono za wiele czasu na dysputy, deklamacye, panegiryki, z czego wytwarzało się lenistwo, skłonność do pochlebiania, w ogóle bardzo mało czasu poświęcano na naukę w szkole. (Porównaj Łagowski: Konarski jako reformator szkół publicznych. Warszawa 1884 str. 2—3).

W takich to szkołach uczył się sam Konarski, jak o tem wzmiankowaliśmy wyżej, a jako nauczyciel Collegium pijarskiego w Warszawie, miał dosyć czasu zaznajomić się gruntownie z ustrojem szkół polskich. Do reformy przystąpił dopiero po powrocie z zagranicy, a plan swój potwierdzony przez papieża w r. 1754 wprowadził w życie po części już w założonem Collegium nobilium w r. 1740.

Zajmiemy się obecnie ustawą Konarskiego i to najpierw, jakie przedmioty wykładano w zreformowanych szkołach, następnie, jaki był sposób nauczania, potem jak sobie mieli postępować nauczyciele z młodzieżą, wreszcie wykażemy róż-

nice, zachodzące pomiędzy szkołami po reformie a przed reformą ¹⁾).

Szkoły pijarskie po reformie Konarskiego składały się z siedmiu klas, które się zwały: 1) Infima, 2) Parva, 3) Grammatica, 4) Syntaxis, 5) Humanitatis, 6) Rhetorica (kurs dwuletni) i 7) filozofia. W pierwszych sześciu klasach uczono języka łacińskiego i polskiego, nauki katechizmu i historii św. w klasie wstępnej i infimie arytmetyki, w infimie dwa razy tygodniowo, a w syntaxis trzy razy; historii polskiej w klasie Grammatica, historii powszechnej w klasie Syntaxis, Humanitatis i Rhetorices; geografii w Humanitatis i Rhetorices; mytologii w klasie Humanitatis, prawa w klasie Rhetorices. W klasie filozofii, której kurs trwał dwa lata, wykładano filozofię. Prócz tych przedmiotów uczono teologii.

Przypatrzmy się bliżej, jaki był zakres nauki każdego przedmiotu. Zaczniemy od języka łacińskiego i polskiego, ponieważ tego ostatniego w osobnych godzinach nie udzielano. Wykład języka łacińskiego polegał na nauce gramatyki w połączeniu z ćwiczeniami ustnymi i pisemnymi, na tłumaczeniu z języka łacińskiego na polski i odwrotnie początkowo zdań, a potem utworów z literatury stopniowo coraz trudniejszych, na uczeniu się słówek i na wprawianiu się w mowę po łacinie.

W klasie pierwszej uczono czytania i pisania, potem deklinacji i konjugacji łacińskiej i polskiej, słówek łacińskich, umieszczonych na końcu podręcznika gramatyki, zaczynano już mówić po łacinie, w klasie drugiej powtarza się deklinacje, konjugacje, przyczem używa się podręcznika „Orbis sensualium pictus,” uczniowie piszą wypracowania, następnie mają się uczyć etymologii i składni; czytano z autorów bajki Fedra, Ezopa, Orbis sensualium pictus i powieści z historii św. i świeckiej, przytem uczniowie mają pamiętać wokabuły. Cel nauki w tej klasie następujący: uczniowie mają przy egzaminie tłumaczyć i objaśnić wykładane ustępy i historią jaką po łacinie opowiedzieć. W klasie trzeciej do Bożego Narodzenia powtarza się całą gramatykę, następnie prócz wspomnianych

¹⁾ W tej części mej pracy korzystałem prawie wyłącznie z rozprawy Łagowskiego: „Konarski jako reformator szkół publicznych,” której też poniżej przytaczać nie będę.

autorów, mają uczniowie czytać Corneliusza Neposa de imperatoribus, Quinta Curcyusza, Listy Pliniusza, Mureta, Sadoletta i elegie Ovidyusza. Na ćwiczenia domowe zadaje się do tłumaczenia z łaciny na polskie historię polską „*Florus Polonicus*,” a z polskiego na łacinę Kałudzkiego, uczenie wokabuł jak w poprzednich klasach. W klasie IV. Syntaxis, powtarza się gramatykę raz, a prozodyą przechodzi się dwa razy do Bożego Narodzenia. Z autorów czytać się ma: Listy Cicerona, traktaty Cato maior albo de amicitia, Waleryusza Maximusa, Eutropiusza, kompendyum historii rzymskiej Florusa, Seneki de brevitae vitae, de ira, Boussier'a „*Flosculi historiarum*,” Turskliniusza kompendyum historii rzymskiej, mowy Paulina, Mureta i t. d. Z poetów Ovidyusza, Marcyalisa, Wergiliusza Bukoliki albo Georgiki. Pozostawia się do wyboru nauczycielowi, którego z wymienionych autorów chce czytać i w jakiej objętości. Niektóre ustępy mają uczniowie tłumaczyć na polskie w domu jako ćwiczenia domowe. Do tłumaczenia z polskiego na łacinę ma się używać przekładu Telemaka, Witwickiego „*Abrys życia ludzkiego*,” albo „*powinności chrześcijańskie*,” książki „*Reformacya obyczajów polskich*”; Potulickiego: „*Historya rewolucyi szwedzkiej i duńskiej*,” Sapiehy tłumaczenia o rewolucyach rzymskich, historii Bielskiego, zbioru praw i t. p. Memorowanie słówek i piękniejszych ustępów tak poetycznych jak i prozaicznych.

W klasie V. Humanitatis powtarza się raz prozodyę, zamiast gramatyki wyklada się rzecz o peryodach, tropach i figurach, teorię prac pisemnych i naukę wierszowania. Jako lekturę szkolną przeznacza Konarski przedewszystkiem Cicerona mianowicie listy, traktaty Cato maior, Laeliusz, pro M. Marcello, ustępy z De officiis, z poetów należy czytać dwie lub trzy księgi Eneidy Wergiliusza, ody Horacego, Ovidyusza Tristia, Epigrammata Marcyalisa. Należy jeszcze wykladać albo mytologię Masseniusza, albo Pantheum Pomey, albo historia poëtica Juwencyusza, albo wreszcie wybrane miejsca z dykcyonarza Callepina. Memorowanie nowych wyrazów i zwrotów i wyjątków z Cicerona, Ovidyusza i Horacego.

W klasie VI. Rhetorices (kurs dwuletni) wyklada się i powtarza przez oba lata, kurs retoryki, usilną zwraca się uwagę, aby uczniowie rzecz wykładaną zrozumieli, częste wypracowania pisemne, zastosowane do wieku, kompozycje wierszów. Z autorów czytać należy historyków rzymskich, lub

tłumaczonych z innych języków, Cicerona Paradoxa i mowy. Z poetów czyta się Wergiliusza, Juwenalisa, Horacego satyry, listy, ody i wiersz „de arte poetica.“ Z mów prócz Cicerona, należy podawać młodzieży za wzór mowy Salustiusza, Liwiusza, Tacyta, ustępy z Tukididesa, Isokratesa, Demostenesa; z polskich zaś autorów Orzechowskiego, Kromera z obcych: pisarzy angielskich.

Nauki religii udzielano tylko w najniższych klasach, nauka ta ograniczała się na katechizmie; ustawa zwraca uwagę, aby młodzież przyswoiła sobie dokładnie katechizm, zanim do spowiedzi pójdzie, z historii św. ma się czytać po polsku ewangelie św. Łukasza, księgi Tobiasza. Prócz tego w Infimie należy czytać i wyklądać po polsku historię Starego i Nowego Testamentu na podstawie dzieł Załuskiego: „Historia“ i Sydoniusza Apolinarisa. Nauka ta odbywa się dwa razy na tydzień od Wielkiej nocy do końca roku z rana, a przez cały rok po południu. Arytmetyki udziela się w pierwszej klasie początków, w drugiej klasie dwa razy popołudniu, a w Syntaxis trzy razy wykląda się arytmetykę. Historii polskiej uczy się w klasie Grammatica trzy razy tygodniowo od Bożego Narodzenia do końca roku według książki „Florus Polonicus“, prócz tego czyta się z innych historyków o Polsce trzy razy tygodniowo. Historię powszechną wykląda się w Syntaxie według Remigiusza „Quatuor Monarchiarum“ trzy razy tygodniowo z rana, popołudniu czyta się to dzieło lub inne podobne; w klasie Humanitatis czyta się codziennie historyków po godzinie, a w ostatniej klasie czyta się i wykląda historię z Vertot, Lengnet, Liwiusza i t. d. Geografię wykląda się w klasie Humanitatis według Cluvera lub innego geografa, podobnie w klasie Rhetorices w obydwóch oddziałach od 15 maja do końca roku.

Mytologię wykląda się w klasie Humanitatis na podstawie podręczników, wymienionych przy języku łacińskim.

Prawa uczono codziennie w klasie Rhetorices przez oba lata, czytając Pelroffera „Arcana status“, Grotiusa „de iure belli et pacis“, Mikołaja Vernulaeja Politica, Hartnocha, Lengnicha de iure publico Poloniae i t. p.

Filozofię wyklądano w dwóch latach filozofii posilkując się kursami, ułożonymi na podstawie wskazanych podręczników i to w pierwszym roku Prolegomena jak najkrócej o przedmiocie filozofii, powstaniu i rozwoju aż do czasów najnowszych,

dalej wykłada się Logikę na podstawie dzieł Corsina, Purchotiusa, Bakona, Rajmunda Lulliusza, Piotra Rama, Gassendi, Dekarta, Wolffa, Faciolatta, Arualda, Locka, Buffiera i t. p.; metafizykę należy podzielić na ontologię, kosmologię ogólną, psychologię i teologię naturalną na podstawie autorów, wspomnianych powyżej i Magnana, Melebranche, Fenelona, Dagomerius'a, Burnet'a, Fontenell'a, Turneliusa, Rorariusza, Calmet'a, Antoniego Genuieńczyka; prócz tego ma być wykładaną etyka na podstawie dzieł Cicerona, Seneki, Platona, Grotiusa, Arystotelesa, Muratora, Wolffa i innych. W drugim zaś roku dawano matematykę i fizykę na podstawie dzieł P. Paulina, Wolffa, Rivarda, Warignoniusza, P. Corsina, Purchotiusa, Newtona, Muschenbroecka, Borellia, de Challes, Gravesanda, Galileusza, Paschala, Dekarta i wielu innych. Uczono także teologii (niewiadomo mi, czy w osobnej klasie, czy też w wymienionych poprzednio, ponieważ w dziełku Łagowskiego rzecz ta niejasno przedstawiona), na podstawie Turneliusza, Melchiora Cano, Berta, Concina, Piotra Colleta i t. p.

Takich przedmiotów, w podanym wyżej zakresie, uczono w szkołach pijarskich po reformie Konarskiego. Odkładając na później uwagi co do tego punktu, jakoteż porównanie szkół pijarskich, urządzonych na podstawie *Ordinationes Visitationis Apostolicae* zajmiemy się teraz sprawą także wielkiej wagi, jakiej metody mieli się trzymać nauczyciele szkół pijarskich przy wykładaniu pojedynczych przedmiotów. Rzecz ta jest o tyle ważniejsza od poprzedniej, że tu przedewszystkiem, jak poznamy poniżej, daje się spostrzedz różnica pomiędzy szkołami po reformie, a przed reformą. W niektórych punktach — że to mimochodem zaznaczę — ustawa Konarskiego zgadza się z przepisami ministeryalnymi austriackimi z r. 1884.

Zacznijmy od metody uczenia języka łacińskiego, na który ustawa naszego reformatora wielki kładzie nacisk i najbardziej ze wszystkich przedmiotów uwzględnia. Tu zauważyć należy, że nauka języka łacińskiego była połączoną z nauką języka polskiego i że uczniowie przy poznawaniu gramatyki łacińskiej zaznajamiali się także z formami polskimi i ortografią polską. Przy tłumaczeniu autorów z języka łacińskiego na polski zwracano uwagę na poprawne wyrażenia, nie chodziło tyle o dosłowne tłumaczenie, jak o wyrażenie należyte i ozdobne myśli autora łacińskiego w polskim języku. Druga

okoliczność daje się zauważyć, że ustawa w wyborze autorów i ustępów, które się ma czytać, nie krępuje wcale nauczycieli, ale pozwala im z liczby kilku, a nawet kilkunastu autorów robić według swego upodobania wybór. Natomiast dosyć szczegółowo określa materiał gramatyczny w klasach niższych i metodę uczenia tak samo i rzecz co do objaśniania autorów. Naukę języka łacińskiego zaczyna w klasie pierwszej nauczyciel nauką czytania i pisania, przy czem powinien zważać na dobre czytanie, piękne i czyste pisanie tak w języku łacińskim jak i w języku polskim. Z ortografią zaznajamiają się uczniowie praktycznie przez dyktanda, które nauczyciel poprowadzi, wytyka błędy ortograficzne, jak i złe używanie znaków pisarskich. Nauka deklinacji łacińskich i polskich odbywa się całkiem mechanicznie bez żadnych objaśnień, reguł gramatycznych, bez przytaczania wyjątków; należy zestawić obok siebie odmiany rzeczownika łacińskiego i polskiego np. *musa* = muza, *musae* = muzy i t. d. *amo* = kocham, *amas* = kochasz i t. d. W podobny mechaniczny sposób uczą się uczniowie znaczniejszej liczby części mowy nieodmiennych. Nauczyciel powinien się starać, aby uczniowie nabrali jak największej wprawy w odmianie, w rozróżnianiu przypadków, osób, czasów i rodzajów; codziennie należy uczniom zadawać po 6 słówek przez południe a po 12—15 na dzień następny, prócz tego odmiany rzeczownika i czasownika, lub przepisywać krótkie zdania dla wprawy w pisanie. Uczniowie już na tym stopniu nauki mają się wprawiać do mówienia po łacinie a to w następujący sposób: Nauczyciel ma opowiedzieć po łacinie i po polsku jakąś historyjkę lub bajkę Waleryusza Maxyma, Ezopa, Fedra i t. d. powtórzyć kilka razy, potem każe uczniom tłómaczyć ją na polski język ustępami i odwrotnie i czynność tę powtarzać kilka razy.

W drugiej klasie naukę gramatyki prowadzi się więcej systematycznie, powtarza się koniugacye i deklinacye, nauczyciel ma baczyć na to, aby uczniowie reguły rozumieli, reguły gramatyczne należy powtarzać przy czytaniu autorów i ćwiczeniach, które należy zadawać dwa co tydzień. Prócz deklinacji i koniugacji przechodzi się całą etymologią i składnią, stosując się do przepisów, podanych powyżej. Przy zadawaniu słówek należy pamiętać, aby uczniowie zrozumieli każde słowo, którego się uczą na pamięć. W jaki sposób należy postępować

przy czytaniu autorów, sam Konarski w ustawie szczegółowo nie określa, ale podaje za wzór nauczycielom dzieło Rollina: „De la manière d'enseigner et d'étudier de belles lettres“. Według wskazówek, zawartych w tym dziele, jako zaznacza Łagowski w wspomnianej rozprawie str. 5, należy zaczynać od najłatwiejszych bajek, historyjek, które mogą być ułożone umyślnie dla celów dydaktycznych, zatem tłumaczy się słowo po słowie, następnie trzeba nadać wyrazom szyk odpowiedni językowi ojczystemu, wyjaśnić pojedyncze przypadki krótko ale jasno, objaśnić każde słowo co do odcienia w znaczeniu, co do pochodzenia i porównać z innemi podobnego znaczenia. Następnie przetłumaczyć zdania lepszym językiem, prościej lub ozdobniej. Po objaśnieniach gramatycznych należy zastanowić się nad treścią zdania w celu wyciągnięcia pewnej myśli moralnej, wytłumaczyć szczegóły z mytologii, geografii, historii i t. p. Prawdopodobnie nauczyciele języka łacińskiego idąc za wskazówkami Konarskiego, stosowali się do zasad, wyrażonych w dziele Rollina. W klasie trzeciej przy czytaniu autorów mają nauczyciele postępować podobnie jak w poprzedniej i uważać, aby uczniowie łacinę rozumieli i robili w niej postępy. W klasie czwartej ma się uczniów wprowadzać w sztuce pisania listów i to w następujący sposób: Nauczyciel po Wielkiej nocy przetłumaczy kilka listów Cicerona, Pliniusza, Mureta i innych, po polsku podyktuje, przetłumaczy je z uczniami na język łaciński i przeciwnie listy łacińskie każe uczniom tłumaczyć na język polski. Co czwarty lub piąty list ma być kompozycją ucznia, lecz aby uczniom pracę ułatwić, sam list skomponuje i kilkakrotnie go uczniom przeczyta. Zaleca się nauczycielom zachęcać młodzież do komponowania listów w domu z własnej pilności, ale sam nauczyciel powinien naprzód podać materyał do listu i wskazać układ listu. Tej sztuki powinno się uczyć młodzież przez wzory, a nie tyle przez reguły, dlatego ustawa nakazuje przerobić z Cicerona listów ad familiares przeszło 100.

W następnej klasie V. Humanitatis nie należy zaniedbywać sztuki pisania listów, uczniowie mają napisać przez rok 40—50 listów rozmaitej treści, ale zastosowanych do potrzeb codziennych szlachcica polskiego w obec formy rządu w Polsce, prócz tego mają uczniowie pisać listy, którym za wzór ma służyć Seneka. Metoda przy nauce ma być ta sama, jak w poprzedniej. W wypracowaniach tych zaleca się jasność, natu-

ralność stylu, czysty coraz piękniejszy język tak łaciński jak i polski. Materiał do listów ma nauczyciel dobrze obmyśleć i przygotować w domu. Stylistykę, która jest głównym przedmiotem w tej klasie ma się wykładać podobnie jak gramatykę w klasach poprzednich tj. według zasady: teorii jak najmniej, jak najwięcej przykładów; uczniom nie wolno zadawać komponowania figur i tropów, ale należy je przy czytaniu autorów wykazywać. Ćwiczeń pisemnych ma być w tej klasie przeszło 70, z tego mają uczniowie napisać 12 bajek, 15 krótkich opowiadań, 5 pochwał, 20 rozprawek i podobnej ilości chryj. Co 4 wypracowania łacińskie ma być jedno polskie. Wypracowania mają się zaczynać od najłatwiejszych i stopniowo wznosić się do trudniejszych. Bajki mogą być wierszowane, a za wzór podaje się bajki Fedra, Ezopa, Jabłonowskiego, do opowiadań ma służyć za wzór Waleryusz Maximus i podobni. Przy pochwałach (laudatio) należy przestrzegać młodzież, aby w gadaninę i panegiryzm nie wpadała, ale w tych pracach można się posługiwać wierszem elegiackim lub heroicznym. Nie należy jednak zmuszać uczniów do komponowania wierszy, gdyż dopiero przez czytanie poetów przyrodzone zdolności poetyczne wyrabiają się i kształcą. We wszelkich pracach nad językiem należy przestrzegać tego, co nakazuje natura i rozsądek. Zabrania się więc mieszania wyrazów, zdań łacińskich do polskich, t. z. makaronizmów, nie należy używać wyrazów i zwrotów, których niema w wzorowych łacińskich autorach a mianowicie u Cicerona, Cezara, Sallustiusza, Neposa, Tacyta, Columelli, Polybiusza, z polskich u Bielskiego, Strykowskiego, Kochanowskiego, Twardowskiego, Potockiego w Argenidzie, Potulickiego w Rewolucyi szwedzkiej i Krucyacie, Witwickiego w Abrysie życia, u Skargi i u innych znakomitych mowców, tudzież u Górnickiego w Historii. Unikać należy wszelkiego wymuszenia, ubiegania się za przenośniami i ozdobami mowy, jakoteż popisów z erudycją, styl wypracowań pisemnych ma być jasny, prosty, zgodny z naturą przedmiotów.

Przy czytaniu autorów ma się nauczyciel dobrze w domu przygotować, aby mózdz w klasie podać uczniom dokładne wyjaśnienia nie tylko językowe lecz i naukowe, wszelkie wyrażenia drastyczne należy opuszczać lub zmieniać.

W klasie VI. Rhetorices ma nauczyciel prawidła retoryki tak wykładać, aby go uczniowie dokładnie rozumieli, każdą

regulę mają popierać liczne przykłady i to, aby z czytania mowców każda reguła wypływała, czyli rzecz ma traktować analitycznie, w wypracowaniach ustnych i pisemnych niema być nic sztucznego, lecz wszystko naturalne, podział mowy, argumentacya, ozdoby, zakończenie mają z mowy samej wypływać, a zawsze zgadzać się z rozsądkiem i uczuciem. Nauczyciel powinien uważać, że nie reguły i teoryjki, ale dar przyrodzony, nauka i czytanie a przedewszystkiem zgłębianie wzorów wytwarza wielkich mowców. Tematy do wypracowań mają być dobierane podobnie jak w klasach poprzednich takie, któreby dotyczyły kwestyi pożytecznych w życiu, któreby przygotowywały do życia publicznego; tematów ogólnikowych i czczych np. o porach roku, o przyjemnościach wiosny itp. należy unikać. W ustawie znajduje się wiele odpowiednich tematów do wyboru nauczyciela. Nad każdym tematem ma się sam nauczyciel w domu gruntownie zastanowić i uczniom wyjaśnić wszelkie wątpliwości. Tematy mają być tak dobierane, aby nikogo nie drażniły lub nie przedstawiały pewnych wątpliwości w nauce. Wzorów do wypracowań dostarczy literatura łacińska i polska. Dla wprawy w kompozycyę wierszów zaleca się nie więcej jak dwa poematy około 150 wierszy, dwie lub trzy elegie, tyleż ód, satyr, parę eklog, dwadzieścia lub trzydzieści epigrammatów. Wszelkie wypracowania pisemne ma nauczyciel poprawić w domu, zaopatrzyć cenzurą, przyczem nie należy uczniów zrażać zbyt wygórowanymi wymaganiami, lecz raczej zachęcać przez pochwałę, gdy w pracach znajduje się postęp.

Przy czytaniu wyjątków z autorów należy baczyć na to, aby uczniów zainteresować treścią, aby wyjątek stanowił całość; szkoła wszystkiego nie nauczy, ale powinna obudzać smak do nauki i drogę do niej wskazać. Ustępy zadane na pamięć mają uczniowie wygłaszać bez książki, aby tym sposobem przyzwyczajali się do publicznego występowania. Dużo jednak czasu na deklamacyę i teatralne przedstawienia trawić nie należy. Należy młodzież przestrzegać przed pisaniem i wygłaszaniem panegiryków, bo lepiej zwracać uwagę na rzeczy ku pożytkowi Rzplej przydatne a z godnością człowieka nie stojące w sprzeczności. Dodają w końcu przepisy, że aby być dobrym mowcą, nie wystarcza poznać język, styl, artyzm, bo przede-wszystkiem wiedza stanowi o wartości mowcy. To też uczni-

wie mają sobie przyswoić wiele innych pożytecznych nauk jak historię, geografję, prawo, politykę, filozofję i t. d.

Co do innych przedmiotów wykładanych w sześciu klasach szkół pijarskich nie podaje Konarski (u Łagowskiego, z którego czerpię te wiadomości szczegółów bardzo mało, str. 12 i nastp.). tak szczegółowych przepisów dotyczących się metody uczenia prócz następujących: Przy nauce historii uczniowie mają główne fakty i ich chronologią dobrze pamiętać, przy wykładzie ma nauczyciel zwracać uwagę na występki i cnoty narodów i pojedynczych ludzi, starać się wypada rozbudzić zamiłowanie w młodzieży do historii. Przy nauce geografii nauczyciele mają używać globusa i map. Nauka historii polskiej powszechnej, geografii, prawa, ma się opierać nie tylko na wykładzie nauczyciela, lecz także na czytaniu dzieł rozmaitych autorów i na wypracowaniach pisemnych na tematy z tych nauk. Ustawa (Łagowski, str. 14 i nastp.) przy nauce filozofii przestrzega, aby tak tę naukę wykladać, iżby stąd nie wypływała jaka szkoda dla młodzieży pod względem religijnym; zresztą autor dokładnie określa, co należy wziąć z poszczególnych działów filozofii, to samo co się tyczy metafizyki i fizyki, przy teologii zwraca ustawa uwagę nauczycieli, by się nie wdawali w subtelności wprost do celu nie wiodące.

Zaznajomiwszy się z zakresem nauk i poznawszy metodę, jaką zaleca Konarski przy wykładaniu pojedynczych przedmiotów w szkołach pijarskich, przystąpimy obecnie do poznania zasad, jakie postawił Konarski w swojej ustawie co do wykonania moralnego młodzieży. I tu bowiem, o czem później obszerniej pomówimy, uwydatnia się zasadnicza różnica między szkołami przed reformą i po reformie. (W tej części mojej pracy polegam na rozprawie Floryana Łagowskiego p. t. „Wychowanie moralne w szkole“. Przegląd pedagogiczny 1883 II. str. 577 i nastp.). W szkołach, w których uczyli zakonnicy, rzecz naturalna, zwracano baczną uwagę na wychowanie młodzieży w duchu religijnym, starano się, aby już w szkole młodzież zaprawić do dobrego, wszczepić w nią zamiłowanie cnoty, porządku, karności, moralności. W doborze środków do tego celu prowadzących szkoły pijarskie po reformie Konarskiego przewyższają nie tylko szkoły z epoki poprzedniej, lecz nawet śmiem twierdzić dzisiejsze. Nie zwracano w nich bowiem szczególniejszej uwagi na teoretyczną znajomość zasad religijnych,

bo religia jako przedmiot naukowy była wykładana w dwóch najniższych klasach i ograniczała się tylko na katechizmie i Historji biblijnej, ale kładziono większą uwagę na praktyki religijne. Ustawa Konarskiego podaje siedm punktów jako podstawy do wszczepienia moralności, oraz pobudzenia młodzieży przy każdej sposobności do cnoty i wpajania w nią odrazy do złego. (Łagowski l. c. 580) Codziennie pół godziny, w klasach wyższych nieco mniej czasu poświęcano na czytanie traktatów moralnych zachęcających do cnoty lub budzących do złego odrazę. Obowiązkiem nauczycieli było tego rodzaju traktaty gruntownie obmyśleć, uczniowie zaś byli obowiązani ich z uwagą wysłuchać. Do poznawania zasad moralności służył w klasie filozofii wykład etyki. jakoteż lektura utworów filozoficzno-moralnych Cicerona, Seneki, Platona, Arystotelesa i nowszych autorów. Przytem przy wykładzie historji, przy lekturze autorów w niższych klasach, przy zadawaniu wypracowań pisemnych powinien był nauczyciel zważać nie tylko na stronę naukową ale i moralną, wykazywać cnoty znakomitych mężów i narodów, zwracać uwagę na ich błędy i wady. Każdą lekcję powinien był nauczyciel tak obmyśleć, aby uczniów pobudzić do pewnej cnoty, a do jakiejś wady wstręt obudzić. Ustawa zaleca uczniom czytanie książek w domu, która to lektura domowa ma być pod ścisłą kontrolą przełożonych. Ustawodawca uważa to za największy pożytek edukacyi „żeby młodzi wuczyli się i wzwyczaili się w czytanie prywatne dobrych książek i żeby do czytania onychże ochoty i skłonności nabrali, a nie do ładajakich książek, jakich jest podły rodzaj romanse, albo inne bezbożne i również religii przeciwnie książki, których przez sumienie czytać się nie godzi, które wiarę i obyczaje psują“. (Łagowski l. c. 581). Do umoralnienia młodzieży miały jeszcze służyć przedstawienia teatralne utworów, specjalnie dla młodzieży pisanych. Sztuki tego rodzaju przedstawiały piękne wzory do naśladowania. Do takich należy np. niedawno wydana w Krakowie tragedia w toмі II. Archiwum do dziejów oświaty p. t. „Tragedya Epaminondy“ napisana przez Konarskiego. Prócz utwierdzania w duszach młodzieży religijności i moralności ma szkoła dążyć do przyzwyczajania uczniów do rygoru, nauczyciele zaś mają czuwać nad postępowaniem uczniów i starać się o zaspokojenie wszystkich jej potrzeb. Obowiązkiem szczególnie prefekta było

czuwać nad prowadzeniem się młodzi tak w szkole jak i poza szkołą. Prefekt miał korepetytorów dla uczniów, którzy to korepetytorowie mieli stosować się do instrukcyi i wskazówek prefekta. Tenże był obowiązany wiedzieć dokładnie o postępowaniu uczniów poza szkołą i posługiwać się nawet tajemnymi donosicielami. Rygor w szkole niema być wprowadzony zapomocą surowych środków. Nauczyciele w stosunku do młodzieży mieli się kierować najczystszą sprawiedliwością, ludzkością, powolnością, uprzejmością i słodyczą. Gniew nie powinien nigdy wyrazić się na obliczu nauczyciela, chyba tylko boleść spowodowana występkiem ucznia. Nauczyciel nie powinien używać obelżywych słów w stosunku do uczniów, ani też w uniesieniu targnąć się na ucznia. Kary cielesnej należy używać tylko w wyjątkowych razach, kiedy już zastosowano wszelkie środki ale bez skutku, jedynie tylko w razie niepożądanego w złem trwaniu; więc nie należy ucznia karać cielesnie ani z powodu zaniedbywania obowiązków szkolnych, ani za zuchwalstwo, ani za niepowściągliwość w gniewie, ani za niespełnianie obowiązków religijnych, ani za jakiegokolwiek inne przestępstwo, z wyjątkiem za uporczywe trwanie w złem. Ale i w tym ostatnim wypadku nauczyciel powinien być bardzo oszczędny mow wymierzaniu plag, kara bowiem cielesna wpływa na przytępienie w uczniu szlachetniejszych uczuć.

Takie przepisy ułożył nasz wiekopomny reformator szkolnictwa i postarał się o wprowadzenie tychże w życie. Nie na tem jednak skończyła się jego działalność. Widocznie był przeświadczony o tem ks. Stanisław Konarski, że najlepsza ustawa bez należytego przysposobionych nauczycieli do jej wykonania nie na wiele się przyda. Wszakże i on sam jako młodociany nauczyciel w kolegium pijarskiem w Warszawie postępował tak samo, jak jego nauczyciele, pisał panegiryki przepełnione pochlebstwem co do formy. Ponieważ więc dopiero pobyt za granicą otworzył mu oczy na wadę, w jakie idąc za innymi sam popadł, dlatego po powrocie do kraju chcąc przeprowadzić reformę szkół, postanowił najpierw postarać się o gruntownie wykształconych dzielących jego zdanie współpracowników na polu szkolnictwa polskiego. Najpierw więc sam przez dwa lata w seminarjum rzeszowskiem uczył młodych zakonników wszystkich użytecznych nauk, zaznajamiał ich z należytem sposobem wy-

kładu zaszczepiając w ich umysłach smak dobry. Potem nastręczał sam tak przygotowanych młodych Pijarów młodzieńcom wysokiego rodu, udającym się za granicę, za towarzyszy podróży, dając im tem samem sposobność tak do pogłębienia swojej wiedzy jak i do poznania stosunków obcych. Prócz tego postarał się o fundusz większy, który mu umożliwił wysyłać zdolnych zakonników do Francyi, Angli, Włoch, na dalsze studia. Poznaawszy poprzednio do jakiej nauki każdy z wysyłanych zakonników miał większe zamiłowanie, wyznaczał dla niego te kraje, w którychby najwięcej mógł skorzystać, wszystkim zalecał, aby zwracali uwagę na sposób wychowania młodzieży za granicą tak w szkołach jak i w domach prywatnych. Po powrocie żądał od każdego z wysyłanych dokładnego sprawozdania z podróży odbytej. Łukaszewicz (Historya II. 6), z którego dzieła powyższe szczegóły zaczerpnąłem, wymienia 15 nazwisk młodych Pijarów wysyłanych w powyższym celu za granicę. Tak przysposobieni nauczyciele działali potem w seminariach pijarskich, collegium nobilium, o którym niżej więcej powiemy i w szkołach publicznych.

Jeszcze w jednym kierunku jest widoczną praca Konarskiego, która także nie mało przyczyniła się do zmiany na lepsze szkół pijarskich. Oto postarał się o dobre podręczniki, na podstawie których miała się nauka w szkole odbywać. Sam napisał gramatykę łacińską w r. 1741, którą później wielokrotnie przedrukowywana zastąpiła bałamutnego Alwara, podręcznik do nauki wymowy „De arte bene cogitandi“ 1767, inne podręczniki ułożyli księża Pijarzy (Patrz Łukaszewicz Historya II. str. 37, 120 i nastp. ¹⁾).

Wypada nam się obecnie zastanowić nad jednym jeszcze dziełem Konarskiego, nad utworzoną szkołą, która wprawdzie przeznaczona dla niewielkiej liczby młodzieży, sama przez się nie miała tak wielkiego wpływu na oświecenie całego narodu jak zreformowane szkoły pijarskie, ale która mieszcząc w swych

¹⁾ O ile podręczniki nowe używane w szkołach po reformie Konarskiego były lepsze od podrzędnych, nie mogę nie stanowczego powiedzieć. Kwestyi tej bowiem nikt dotychczas nie poruszył i gruntownie nie opracował jak wielu innych rzeczy, dotyczących się szkolnictwa polskiego, za daleko by nas to deprowaeziło i wymagałoby dłuższego studyum, gdybyśmy chcieli wchodzić w bliższe szczegóły

murach synów najznakomitszych rodzin polskich, mających w przyszłości na mocy urodzenia i pozycji majątkowej zająć w kraju najwybitniejsze stanowiska, kształć ich na dzielnych obywateli kraju, ożywionych miłością ojczyzny, niepoślednie w dziejach naszego szkolnictwa zajmuje miejsce. Mam na myśli sławny konwikt szlachecki t. z. *collegium nobilium* w Warszawie. Założone jeszczd w r. 1740 zaczęło ono już kształcić młodzież szlachecką, zanim ostateczna decyzja papieska w sprawie potwierdzenia nowych statutów owych *Ordinationes* z r. 1753 do Polski nadeszła. Było to ulubione dzieło wielkiego reformatora, który walcząc z ogromnemi trudnościami materyalnemi i z brakiem poparcia i zaufania ówczesnej szlachty z niezwykłą energią do skutku je doprowadził, gmach wspaniały odpowiadający zupełnie swemu celowi dla pomieszczenia konwiktu wybudował i oddał na użytek publiczny w r. 1753, który bądź bezpośrednio bądź pośrednio aż do śmierci zakładem tym zarządzał lub się nim opiekował. Zakład ten stał się wzorem do zakładania podobnych konwiktów szlacheckich w innych miastach polskich. Sama myśl założenia szkoły połączonej z konwiktem dla zamożniejszej szlachty nie pochodzi od Konarskiego; zaznaczyliśmy już poprzednio, że *collegium nobilium* powstało na wzór podobnej szkoły t. z. *collegium Nazarenum* w Rzymie założonego jeszcze w XVII. wieku przez kardynała Tonti'ego. W Polsce podobny konwikt nigdy przedtem nie istniał a młodzież pochodząca z znakomitszych rodzin poprzestawała zwykle na wychowaniu domowem lub też po ukończeniu tegoż pod okiem księdza lub innej zaufanej osoby kończyła wykształcenie w uniwersytetach zagranicznych (Patrz: Wiktor Czermak; „Młodość Lubomirskiego“ Kwartalnik historyczny 1894 VII, 53 i nastp.) *Collegium nobilium* była to szkoła kształcąca młodzież na obywateli pożytecznych krajowi połączona z konwiktem. Statut obowiązujący w kollegium, a ułożony przez samego założyciela nie dopuszczał uczniów dochodzących, wychowywać się tam mogli tylko synowie rodzin nieposzlakowanego szlactwa, nad którymi tak w szkole jak i poza szkołą wykonywali ustawiczny nadzór nauczyciele. Wielki nasz reformator ułożył bardzo szczegółową ustawę, której się mieli trzymać tak uczniowie jak i nauczyciele, określającą dokładnie prawa i obowiązki uczniów względnie ich rodziców, w którą szczegó-

łowo wchodzić nie będziemy; dla nas wystarczy porównać je pod tymi względami ze szkołami publicznymi.

Collegium nobilium podobnie jak i inne szkoły zreformowane dzieliło się na 6 klas i tak samo miało po sześcioletniej nauce dwuletni kurs filozoficzny. Ilość i rozkład przedmiotów na pojedyncze klasy był także ten sam z tym wyjątkiem, że w collegium nobilium uczono jeszcze języka niemieckiego i francuskiego, a na żądanie rodziców za osobną opłatą architektury wojskowej i cywilnej, z rysunkiem do tej sztuki zastosowanym, języka włoskiego, jazdy konnej, musztry, fechtunku muzyki, tańca francuskiego (Łagowski: „Collegium nobilium Stanisława Konarskiego“ Warszawa 1888. str. 27). Wykład odbywał się w języku łacińskim, prócz nauki katechizmu i historii św. podobnie jak w szkołach publicznych. I inaczej być nie mogło. Wszakże jeden i ten sam człowiek był twórcą tak collegium nobilium, jak i reformy szkół publicznych, nie mógł więc stosować innych zasad do wychowania młodzieży wybranej, a szarej masy uboższej szlachty. Cała różnica była raczej zewnętrzna, aniżeli wnikająca w samą istotę rzeczy. W powyższych uwagach mieliśmy sposobność wykazać, czego i jak uczono w szkołach polskich przed reformą Konarskiego, jako też, jaki był zakres nauki i metoda uczenia wprowadzona przez nieśmiertelnej pamięci ks. Stanisława, obecnie będziemy się starali wyjaśnić, czem się różniły nasze szkoły przed i po reformie, a tem samem odpowiemy na pytanie, na czem polegała reforma szkół Stanisława Konarskiego, zachowując ten sam porządek, jakiegośmy się trzymali poprzednio.

Co do ilości przedmiotów szkoły po reformie przedstawiają się znacznie korzystniej aniżeli poprzednie. Konarski wprowadził do szkół naukę języka ojczystego i historii polskiej, a jakkolwiek nauki języka polskiego nie udzielano w osobnych godzinach, lecz przy nauce języka łacińskiego, to już ten sam punkt, ta zasada, że ojczystego języka należy w szkole uczyć, stanowi ogromny postęp w porównaniu z czasem poprzednim. Co do historii polskiej, to przedmiot ten także po raz pierwszy był wykładany w polskich szkołach po reformie; wprawdzie już poprzednio w szkołach pijarskich czytano Dzieje polskie Kromera, jak o tem w swoim miejscu wspomnieliśmy, działo się to jednak przygodnie przy nauce języka łacińskiego.

Pierwszy Konarski uznał za stosowne młodzież polską w szkole zaznajomić z dziejami ojczystymi w osobnych godzinach w klasie „grammatica“ polecając zarazem prócz wykładu czytać w szkole z uczniami trzy razy tygodniowo różnych historyków piszących o Polsce, jakoteż pisać wypracowania na tematy wzięte z historii polskiej. Po raz pierwszy widzimy w planie lekcyjnym Konarskiego naukę historii powszechnej, geografii, mytologii i prawa, a szczególnie prawa polskiego. Przedmiotów tych uczono przed reformą w naszych szkołach tylko przygodnie, przy objaśnieniu autorów łacińskich. I tu znowu nasz reformator pierwszy poznał się na ważności tych przedmiotów, kazał ich uczyć w osobnych godzinach i to historii powszechnej przez 4 lata, przy czem zwraca na to uwagę, aby uczniowie pamiętali główne fakta i ich chronologię; geografii uczono w dwóch najwyższych klasach; mytologii w klasie Humanitatis, a prawa w klasie najwyższej. W klasie filozoficznej uczono matematyki i fizyki, jakoteż filozofii opartej na wynikach najnowszej nauki. Jeżeli po reformie szkoły co do ilości wykładanych przedmiotów stoją znacznie wyżej od szkół poprzedniego okresu, to ta różnica występuje jeszcze dobitniej przy porównywaniu stosowanych metod, według których uczniom wiedzę podawano. Najłatwiej ta różnica da się zauważyć przy nauce języka łacińskiego, który w szkołach przed reformą prawie wyłącznie był uprawiany, a w szkołach późniejszych najbardziej uprzywilejowane zajmował stanowisko. Kiedy bowiem poprzednio zmuszano uczniów do wyuczenia się ogromnej ilości reguł gramatycznych, obciążających pamięć niepotrzebnie, często fałszywych, zawiłych, ciemnych i zwracano uwagę na to, aby je sobie uczniowie mechanicznie przyswoili, to w szkołach po reformie stan ten zmienił się do niepoznania. W metodzie Konarskiego zaczynało się od rzeczy najłatwiejszych i stopniowo przystępowano do trudniejszych, wymagano jak najmniej reguł a jak najwięcej przykładów, usilnie o to się starano, aby uczniowie wszystko rozumieli, czego się uczą na pamięć. Jakkolwiek gramatyki łacińskiej uczono się przez cztery lata, to jednak nie należy sądzić, jakoby ona stanowiła oś, około której cała nauka się obraca; uczniowie w tych klasach mieli sobie i to na przykładach przyswoić znajomość najważniejszych reguł przez częste powtarzanie, wszystkie zaś subtelniejsze właściwości językowe miał nauczyciel

ciel wyjaśnić uczniom przygodnie, przy czytaniu autorów. Przy takim postępowaniu lektura mogła iść znacznie raźniej, aniżeli poprzednio. Nie znamy dokładnie wymiaru lektury szkolnej w każdej klasie, ponieważ ustawa pozostawia nauczycielom dosyć wielką swobodę, to tylko wiemy, że czytano autorów prawdziwie klasycznych, którzy do dziś dnia za mistrzów stylu i smaku uchodzą. Pod tym względem szkoły po reformie wykazują znaczny postęp. W jaki sposób czytano autorów i o ile sposób ich wykładania różnił się od metody dawniejszej tego ustawa Konarskiego nie wyjaśnia dokładnie, jeżeli jednakowoż nauczyciele szli tu za wskazówkami Rollina, którego sam Konarski nauczycielom poleca, to wybrali najodpowiedniejszą drogę, aby uczniom ułatwić naukę obcego języka. Jakże zaś były to wskazówki, mówiliśmy poprzednio.

Podobnie jak gramatykę traktowano w szkołach po reformie stylistykę, w czem także uwydatnia się znaczna różnica między czasem poprzednim a następnym. Kiedy bowiem dawniej uczono nauki stylu podając reguły i najrozmaitsze prawidła, a uczniów zmuszano do tworzenia figur i tropów, to Konarski przeciwnie zaleca stylistykę wykladać praktycznie, podawać jak najwięcej przykładów, a najmniej reguł, które znowu mają same przez się wypływać z przytoczonych przykładów; uczniom nie wolno było zadawać komponowania figur i tropów. W wypracowaniach pisemnych ma się młodzież wyrażać zwięźle, jasno, poprawnie, a przy tak zwanych pochwałach ma się unikać częściej gadaniny i panegiryzmu. Tym ostatnim przepisem wypowiedział zasłużony Konarski wojnę praktyce, jaka się utrzymywała w szkołach przed jego wystąpieniem i raz na zawsze usunął ten śmieszny a zgubny zwyczaj, który panował w Polsce przez półtora wieku. Gdyby Konarski nie dokazał niczego więcej prócz tego, że podciął ów rozbijały na niwie polskiej literatury chwast, który rozrodził się tak szeroko, jak w rzadko którym kraju, prócz tego, że usunął czężą gadaninę panegiryzm, który przyzwyczajał młodzież już od dzieciństwa do schlebiania możnym i płaszczenia się przed nimi, jużby był dokonał wiekopomnego dzieła. Odtąd młodzież zaczyna zaprawiać się do dobrego smaku i stylu, nie potrzebuje już więcej silić się na wyszukiwanie superlatiwów, którymiby uraczyła jakiegoś wizytującego zakład dostojnika, ani też na podstawie figur umieszczonych w herbie sądzić o zale-

tach charakteru i zasługach biskupa lub wojewody. Panegiryk, w złem znaczeniu tego słowa należy do przeszłości.

Drugą niemniej śmieszną ale i szkodliwą wadę wykorzystał Konarski swą nieocenioną w skutkach reformą. Zabronił uczniom mieszania słów, zwrotów i zdań łacińskich do mowy polskiej; wada ta istniała także w naszej literaturze przez półtora wieku, przenikała wszystkie płody polskiego pióra, tak poetyczne jak i prozaiczne, nawet księży na ambonie przemawiając do ludu podlegali temu zwyczajowi a nie mogli się od niego uchronić nawet przy mowach pogrzebowych pokrywając przez to niedostateczną znajomość języka ojczystego. Zasadę, aby wszystkiego uczyć na przykładach, o której już tylekrotnie wspominaliśmy, kazał Konarski stosować także przy nauce pisania listów i przy nauce prozody i poetyki. Nie poleca Konarski, jak to czynili poprzednicy, zaprawiać uczniów do pisania wierszy, bo według jego zdania tylko przez czytanie poetów przyrodzone zdolności poetyczne przedewszystkiem się kształcą, dopiero w klasie retoryki mają uczniowie dla wprawy komponować kilka utworów. Wielką wagę kładzie Konarski w swej ustawie na dobór tematów do wypracowań pisemnych, których dość sporą liczbę pisali uczniowie na każdym stopniu nauki. Tematy mają nauczyciele w domu gruntownie przygotować, bacząc na to, czy są zastosowane do pojęcia uczniów i czy są związane z praktyką życia. Wystarczy porównać tematy zadawane w szkołach jezuickich, przytoczone u Łukaszewicza (Historya I 238 i nastp.) z tematami zadawanymi w szkołach pijarskich po reformie (Historya II. 118, Łagowski Collegium nobilium 93), aby poznać różnicę jaka pomiędzy nimi zachodzi.

Nie będąc się już długo rozwodził nad różnicą w środkach pedagogicznych i nad sposobem obchodzenia się z młodzieżą w szkołach po reformie a w okresie poprzednim. Już powyżej zwróciłem uwagę na to, że Konarski poleca nauczycielom stosować względem uczniów łagodność, cierpliwość a tylko w wyjątkowych razach uciekać się do poniżającej godność człowieka kary cielesnej, podczas gdy poprzednio różga była uniwersalnym środkiem leczącym wszystkie wady uczniów. Nie potrzeba bliżej tłumaczyć, jak wielkiej doniosłości była ta reforma i na jak humanitarnych podstawach spoczywały szkoły po reformie.

Przejdziemy teraz do drugiej kwestyi mianowicie, jaka była dążność, jaki cel miał na oku Konarski przystępując do dzieła mającego epokowe znaczenie.

Na to pytanie daje wcale wystarczającą odpowiedź sam twórca nowej ustawy w mowie, jaką miał przy otwarciu nowego gmachu Collegium nobilium w Warszawie 1754. w obecności wielu wybitniejszych osób. (Mowa ta zatytułowana „De viro honesto et bono cive ab ineunte aetate formando. Oratio Stanislai Konarski e Scholis Piis. Cum in maxima amplissimorum utriusque Status Senatorum, Ministrorumque Regni et Magni Ducatus Lithvaniae ac aliorum Procerum frequentia sub tempus Comitiorum Reipublicae, nobillissima Juventus ad novum Collegium Nobilium Varsoviae auspiciato introduceretur. Anno MDCCLIV. a. d. VIII. Cal. Octobres“ wyszła z druku w Warszawie w wzmiankowanym roku). To też nie będzie od rzeczy w tem miejscu zająć się bliżej tą książeczką i podać z niej główne myśli i ustępy charakteryzujące dokładnie poglądy Konarskiego na cel, do którego miały dążyć zreformowane przez niego szkoły.

Już we wstępie mówca zwracając się do obecnych dostojników wyraża myśl, że taką będzie w przyszłości rzpl., jakimi będą przyszli obywatele. „Probe enim nostis, ariolos et haruspices, quo nobis divinent, consulendos non esse, qualis olim sit futura respublica: securius certiusque praesagium est, illam fore talem, quales liberi vestri ad eam tractandam accessuri olim sint. Liberos autem vestros, powiada dalej, eos mores eamque cogitandi et vivendi rationem retenturos, quibus iam inde a teneris imbuti fuerint. Summam itaque rei a solerti et provida educatione pendere sapienter censetis“. Pokazuje się więc z tych słów, że nasz wielki reformator zdawał sobie dokładnie sprawę z tego, jak ogromne zadanie spełnia szkoła, że od wychowania młodzieży zależy cała przyszłość narodu; że ta młodzież dobrze wykształcona i wychowana w szkole, te dobre zasady zachowa i nadal. „Si enim diligenter a teneris pueri pietate ac litteris imbuantur, felix et totius vitae eorum cursus et reipublicae status procul dubio sperandus est“. Następnie w właściwej mowie po wyliczeniu dobrodziejów, którzy się przyczynili do budowy nowego gmachu i po wyjaśnieniu, dlaczego osobny zakład dla młodzieży zamożniejszej wystawiono. przechodzi do kwestyi, jaki jest cel osta-

teczny Collegium, w jakim kierunku ma się tam kształcić młodzież pieczy Pijarów powierzona. Odpowiedź, jaką dał na to pytanie Konarski, możemy odnieść nie tylko do młodzieży wychowującej się w Collegium, ale i do młodzieży uczącej się we wszystkich zakładach pijarskich, dlatego ją tu przytaczam: „quod hic (in collegio) nobiles invenies iuxta christianorum et patriorum legum praecepta inprimis viros honestos deinde bonos cives formare, ut nostri muneris est, et ut summopere exoptamus diligenter conabimur“. Zadaniem więc szkół pijarskich jest według słów Konarskiego wychowywać młodzieńców według przepisów chrześcijańskich i praw ojczy-
 stych na uczciwych mężów i dobrych obywateli. W następnych uwagach zastanawia się mówca nad tem, co należy rozumieć pod wyrazem *honestus vir*, a kto jest według niego *bonus civis*. Według niego tego można nazwać uczciwym człowiekiem, który umie „Deum rite colere et iuxta Religionem vivere, Religionis christianae legibus et principiis animum, vitam, moresque subicere“. Z tego też powodu w szkole zalecają młodzieńcom, aby wypełniali jak najskrupulatniej wszystkie obowiązki religijne, ponieważ „a sola religione, solida et interna animi bonitas, morumque innocentia pendet, cum nihil ratio humana, nihil omnis philosophia, ethica ac politica tam efficax in mentes hominum ad virtutem flectendas et a flagitio absterrendas contineat, quam Religionis vis“. Dlatego młodzież ma codziennie rano i wieczór odmawiać modlitwy do Boga i do Matki Boskiej, codziennie wysłuchać mszy św. i często w roku przystępować do spowiedzi, ma poznać dokładnie prawdy religijne, kościół rzymski czcić i szanować i w obronie wiary w razie potrzeby być gotowym nawet krew przelać, ma ją nauczyć się kochać, posty ściśle zachowywać, jałmużnę między ubogich rozdzielać, starać się o zbawienie duszy a grzechu jako największego złego unikać, czyli krótko mówiąc szkoła ma na młodzież oddziaływać w duchu religijnym i wychowywać ją na bogobojnych i przywiązanych do religii katolickiej obywateli. Ponieważ jednak z istotą uczciwości ściśle jest związana prócz religijności, sprawiedliwość, dlatego nauczyciele będą dokładać starań, aby młodzieńców Collegium Nobilium wychowywać na ludzi sprawiedliwych, którzyby tej cnoty przestrzegali we wszystkich okolicznościach tak w dobrem jak i złem położeniu. Wszczepiać się w nich

będzie to przekonanie, że bez tej cnoty „se futuros malos homines iniquos iudices, nequam dominos, raptores milites, improbos cives, reipublicae pestes, magistratuum monstra, odiorum ac contemptus humani metum, Patriae ac saeculi sui opprobrium societatis humanae hostes, omnibus quibuscum vivunt, intolerabiles, et despectos, in vita et post mortem infelicissimos“ (str. 10). Rozbiera następnie kwestyę o zawieraniu przyjaźni, co więcej odnosi się do uczniów collegium nobilium aniżeli wychowywanych w innych szkołach publicznych. Przecho-
dząc dalej do obowiązków obywateli względem ojczyzny, mówi „At in quodcumque demum sese olim coniciant, deo et patriae esse serviendum gratificandumque ubique meminerint. Ubique enim aut consulendum est patriae aut defendenda est illis patria, munus utrumque pulcherrimum, honorificentissimum, gloriosum, salutare; ad quorum utrumque vel a tenera iuventute eos totis viribus parari et animum virtutibus et ingenium doctrinis et corpus exercitationibus excoli formarique oportet“. Młodzieńcy więc, jak wnosimy z słów powyższych, mieli już w szkole gotować się do służby dla ojczyzny, mieli poznawać ich przyszłe obowiązki jako obywateli, aby być w przyszłości dobrymi obywatelami. Wyłuszcza dalej Konasski, jak się ma młodzież w przyszłości zachowywać względem panującego. „Simul itaque iis maiorem in modum a nobis commendantur, fides, benevolentia, amor, reverentia summa, constans obsequium, exacta oboedientia erga principem“. Szkoła ma dalej wszczepiać zasady posłuszeństwa względem prawa i stróżów prawa, ma przeciwdziałać owemu duchowi nieposłuszeństwa i anarchii zaszczeponem w narodzie. „audiunt, audiunt saepe saepius, atque utinam, ut par est pro regula vitae totius in republica, id bene concipiant, quam privata commoda reipublicae semper posthabenda sint, nec ob proprias, honoris, vindictae, questus, lucri, parandaeque potentiae rationes, miscendam esse, convellendamque rempublicam“. (str. 21). Któż nie widzi, że ma na myśli owych Zebrzydowskich, Radziejowskich, Lubomirskich, Opalińskich i innych im podobnych, którzy przez swawolę i brak posłuszeństwa królowi i ojczystem prawom własną ojczyznę wprowadzili w zamieszanie i przyprowadzili ją na kraniec upadku? A w jakiż w inny sposób możnaby wykorzenić te straszne wady w narodzie jak przez racjonalne wychowanie młodego pokolenia. I tu pierwszy nasz wielki reformator nie

tylko wniknął w samą istotę złego, niszczącego organizm Rzeczypospolitej ale zastosował odpowiednie środki do jego usunięcia. Nie będę już więcej przytaczał pięknych myśli zawartych w dalszych ustępach długiej mowy założyciela Collegium nobilium, z tego; o czem wspomniałem, można jasno poznać, ostateczny cel jaki miał na oku Konarski zabierając się do reformowania szkolnictwa. Wyrabiać uczciwych i prawych ludzi, dobrych obywateli, owianych duchem religijnym i napojonych prawdziwą miłością ojczyzny. W takim kierunku działało Collegium nobilium, do tego dążyły inne szkoły publiczne, które wychowywały w swoich murach członków sejmu czteroletniego i twórców wiekopomnej konstytucyi trzeciego maja.

Od Konarskiego rozpoczyna się nowa epoka w naszym szkolnictwie. Nie tylko bowiem szkoły pijarskie zaprowadziły u siebie reformę lecz i Jezuici i Akademia krakowska bojąc się, by ich szkoły nie stały pustkami, zaczęli wprowadzać u siebie korzystne zmiany, zaczęli zakładać collegia nobilia, szerzyć w ten sposób światło prawdziwej nauki w całym kraju i wychowywać młodzież na dzielnych obywateli ojczyzny. Wszystko to zawdzięczamy ks. Stanisławowi Konarskiemu, który z niezwykłą siłą woli pomimo różnych przeciwności wytrwale działał przez całe życie ciesząc się uznaniem króla Stanisława Poniatowskiego i wszystkich lepszych obywateli kraju.

Antoni Pienicki.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

I.
GRONO NAUCZYCIELI
przy końcu roku szkolnego 1898.

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył	Godz. w tygod.
1	Walenty Kozioł	dyrektor	jęcz. grecki w III a	5
2	Maryan Łomnicki	prof. VIII rangi	hist. nat. w I a, b, III, a, b, c, VI a, b, matem. w III a, b	20
3	Piotr Parylak	prof. VIII rangi	bawił na urlopie i pełnił obowiązki dyrektora polsk. gimnaz. pryw. w Cieszynie	—
4	Wincenty Cisło	prof. VIII rangi gosp. VII	mat. w II b, IV a, VI a, VII VIII fiz. w IV a, VII	20
5	Jan Frydrych	prof. VIII rangi	hist. i geogr. w II b, IV a, b, V a, b	18
6	Mieczysław Jamrógiewicz	prof. VIII rangi gosp. VIII	mat. w I a, Va, b, VI b, fiz. w VIII, prop. w VII, VIII	21
7	Władysław Froncz	prof. VIII rangi	jęcz. niem. w I a, b, VIII	16
8	Julian Dolnicki	prof. VIII rangi gosp. VI b	jęcz. łac. w VI b, VIII jęcz. grecki w VI b	16
9	Roman Palmstein	profesor gosp. IV a	jęcz. łac. w III c, IV a, b	18
10	Józef Słotwiński	profesor gosp. III b	jęcz. łac. w III b, VI a, jęcz. grec. w III b	17

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył	Godz. w tygod.
11	Ks. Dr. Stanisł. Wiśniowski	profesor	rel. rz. kat. w II a, III a, IV a, V a, b, VI a, b, VII, VIII	18
12	Dr. Korneli Heck	profesor gosp. VI a	jéz. łac. w VII jéz. grec. w VI a, VII, jéz. pol. w VII	17
13	Dr. Antoni Jaworowski	profesor	hist. nat. w I c, d, II a, b, c, V a, b; mat. w II a	17
14	Władysław Zagórski	profesor gosp. I a	jéz. łac. w I a, V a, jéz. grec. w IV b	18
15	Dr. Alfred Jahner	profesor gosp. V a	jéz. niem. w V a, VI a, b, VII	16
16	Stanisław Romański	profesor gosp. II a	jéz. łac. w II a; jéz. grecki w V a, b	18
17	Dr. Wincenty Śmiałek	profesor gosp. III a	jéz. łac. w III a, V b, jéz. grecki w VIII	17
18	Robert Klemensiewicz	profesor	hist. i geogr. w I b, II a, VI a, b, VII, VIII	21
19	Ks. Piotr Krypiakiewicz	nauczyciel	rel. gr. kat. w I do VIII	16
20	Dr. Jan Leciejewski	nauczyciel	jéz. pol. V a, b, VI a, b, jéz. niem. w III a	16
21	Waleryan Wilusz	zastęp. naucz. gosp. I c	jéz. pol. w I a, c, II a, b, jéz. niem. w I c	18
22	Antoni Sienicki	zastęp. naucz. gosp. I b	jéz. łac. w I b; jéz. grec. w IV a; jéz. pol. w IV a, b, VIII	21
23	Ks. Stanisław Szymała	zastęp. katechety	rel. rz. kat. w I a, b, c, d, II b, c, III b, c, IV b	18

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył	Godz. w tygod.
24	Adolf Podwyszyński	zastęp. naucz. gosp. V b	jéz. grec. w III c, jéz. niem. w IV a, b, V b	17
25	Ludwik Białoskórski	zastęp. naucz. gosp. III c	hist. i geogr. I a, d, II c, III c, jéz. pol. w III b, c	19
26	Piotr Dropiowski	zastęp. naucz. gosp. II b	jéz. łac. w II b	8
27	Antoni Panek	zastęp. naucz. gosp. I d	jéz. łac. w I c, d; jéz. polski w I d	19
28	Józef Blauth	zastęp. naucz. gosp. IV b	matem. w I b c, d, II c, III c, IV b, fiz. w IV b	21
29	Zygmunt Cyga	zastęp. naucz.	jéz. niem. w III b, c	8
30	Ludwik Petryński	zastęp. naucz.	hist. i geogr. w I c, III a, b, jéz. pol. w I b, II c, III a	18
31	Władysław Hickiewicz	zastęp. naucz. gosp. II c	jéz. niem. w I d, II a, b, c,	21
32	Jan Szczepański	zastęp. naucz.	jéz. łac. w II c	8

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Jan Frydrych	jak wyżej	hist. kraju rodz. w IV a, b,	2
2	Robert Klemensiewicz	jak wyżej	hist. kraju rodz. w VI a, b, VII	3
3	Ludwik Białoskórski	jak wyżej	hist. kraju rodz. w III c	1

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył	Godz. w tygod.
4	Ludwik Petryński	jak wyżej	hist. kraju rodz. w III a, b	2
5	Julian Dolnicki	jak wyżej	jęz. ruskiego w 2 oddz.	4
6	Dr. Alfred Jahner	jak wyżej	kaligrafii w 2 oddz.	2
7	Józef Kropiwnicki	nauczyciel nadetatowy	jęz. francuskiego w 3 oddz.	6
8	Władysław Kłapkowski	prof. szkoły przemysłowej	rysunków w 3 oddz.	6
9	Alfred Melbechowski	nauczyciel nadetatowy	śpiewu w 2 oddz.	4
10	Edmund Cenar	nauczyciel nadetatowy	gimnastyki w 6 oddz.	6
11	Korneli Jaworski	nauczyciel nadetatowy	gimnastyki w 6 oddz.	6

Do nauki religii mojżeszowej.

1	Jakób Klein	nauczyciel nadetatowy	religii mojżeszowej we wszystkich klasach	9
---	----------------	--------------------------	---	---

Zmiany w składzie grona nauczycieli

w ciągu roku szkolnego 1898.

1. Wys. Rada Szk. kraj. reskrytem z dnia 15 lipca 1897 l. 12.285 zamianowała kandydata stanu nauczycielskiego Zygmunta Cygę zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie.

2. Wys. Rada Szk. kraj. reskrytem z dnia 19 lipca 1897 l. 15.381 przeniosła zastępcę nauczyciela w c. k. V. gimnaz. we Lwowie Adolfa Podwyszyńskiego do tutejszego zakładu, zaś tutejszych zastępców Michała Krzeczковского i Tadeusza Kopystyńskiego, pierwszego do c. k. gimnazjum w Jarosławiu a drugiego w Stryju.

3. JE. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 5 lipca 1897 zamianował zastępcę nauczyciela c. k. gimnazjum św. Anny w Krakowie Dr. Jana Leciejewskiego rzeczywistym nauczycielem c. k. gimnazjum w Stryju i przydzielił go do służby w c. k. IV gimnazjum we Lwowie (Rskr. z dnia 24 lipca 1897 l. 15.008).

4. Wys. Rada Szk. kraj. reskrytem z dnia 27 sierpnia 1897 l. 16.102 przeniosła tutejszego zastępcę nauczyciela Władysława Terleckiego do c. k. gimnazjum Franc. Józefa we Lwowie.

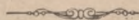
5. Wys. Rada Szk. kraj. reskrytem z dnia 31 sierpnia 1897 l. 20.722 przeniosła tutejszego zastępcę nauczyciela Błażeja Jurkowskiego do c. k. gimnazjum w Brodach.

6. JE. Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 20 września 1897 l. 20.821 zamianował tutejszego zastępcę nauczyciela Karola Nittmanna nauczycielem głównym c. k. seminarjum nauczycielskiego męskiego we Lwowie. (Prezyd. Rskr. z dnia 26 września 1897 l. 394).

7. Wys. Rada Szk. krajowa reskrytem z dnia 25 stycznia 1898 l. 1861 zamianowała kandydata stanu nauczycielskiego Władysława Hickiewicza zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie

8. Wys. Rada Szk. krajowa reskryptem z dnia 25 stycznia 1898 l. 31.941 zamianowała kandydata stanu nauczycielskiego Jana Szczepańskiego zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie

9. Wys. Rada Szk. krajowa reskryptem z dnia 30 stycznia 1898 l. 1811 przeniosła tutejszego zastępcę nauczyciela Dr. Kazimierza Gorzyckiego do c. k. V gimnazjum we Lwowie a na jego miejsce przydzieliła z tegoż zakładu zastępcę Ludwika Petryńskiego.

II. P L A N N A U K I

w roku szkolnym 1898/9.

A) Przedmioty obowiązkowe.

K l a s a I.

Religia 2. godz. tygodn. Zasady katolickiej wiary i obyczajów.

Język łaciński 8. godzin tygodniowo. Nauka o prawidłowych formach deklinacyi i konjugacyi w połączeniu z praktycznymi ćwiczeniami. Od połowy października co tydzień jedno zadanie szkolne.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie wzorów* według wypisów. Głównem tej części zadaniem jest: a) wyraźne i rozumne czytanie; b) ćwiczenie uczniów w gładkiem i poprawnem zdawaniu sprawy z rzeczy poprzednio przeczytanej i dokładnie objaśnienie.

Deklamacya. Należyte wygłaszanie z pamięci piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych.

Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu pojedynczem i o składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; elementarna nauka odmiany imienia i czasownika.

Wypracowania piśmienne: cztery na miesiąc. W I. półroczu wyłącznie dyktaty, systematycznie ułożone, a obejmujące ważniejsze zasady i prawa pisowni; w II. półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, zrazu tylko szkolne, pod koniec roku także domowe.

Język niemiecki 6 godzin tygodniowo. Czytanie; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów, zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań.

Znajomość odmian regularnych i zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrosywe.

Geografia 3 godziny tygodniowo. Znajomość zasadniczych pojęć geograficznych na podstawie poglądu. Stanowisko dzienne słońca w rozmaitych porach roku ze względu na budynek szkolny i domowy; oryentowanie się w okolicy na mapie i globie. Opisanie i objaśnienie stanu oświetlenia i ciepłoty w miejscu rodzinnem w ciągu roku, o ile one zawisły od długości dnia i położenia słońca. Główne formy lądu i wody według ich rozmieszczenia na ziemi, położenie najznacniejszych państw i miast przy ustawicznem ćwiczeniu i wprawianiu w czytaniu map. Próby w rysowaniu najprostszych przedmiotów geograficznych.

Matematyka 3. godziny tygodniowo. Arytmetyka: Układ liczb dziesiętkowych. Liczby rzymskie, cztery działania głównie liczbami całymi i dziesiętnymi. Podzielność liczb, rozkład na czynniki proste. Łatwiejsze zadania z ułamków zwyczajnych. Wspólna miara i wielokrotność. Geometrya (II. półrocze). Pojęcie ilości przestrzennych. Linia prosta, koło, kąt, linie równoległe. Niektóre własności trójkąta. Ćwiczenia domowe a co okres konferencyjny zadanie szkolne.

Historia naturalna 2. godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu: ssaki i owady, w drugim: botanika

Gimnastyka 2. godziny tygodniowo.

Ćwiczenia rzędowe: Uszykowanie. Zmiany szyku zapomocą obrotów. Pochody. Z pochodu szeregiem w rząd na miejscu (ustaw się w lewo — prawo), dostawianie w zastępie. Rozstęp.

Ćwiczenia wolne: a) w postawie zasadnej i postawie kroczonej, pojedyncze ruchy ramion, tułowia i nóg, także jako ruchy podwójne, poskok na miejscu; b) ćwiczenia postępowe: pochód dostawny, pochód zmienny (6 taktowy), pochód chwiejny. Bieg trwały stopniowo do 3 minut.

Ćwiczenia laską drewnianą: Pojedyncze ruchy ramion wyprostowanych i ruchy (położenia) styczne.

Wywiadło: Podbieg i poskok na miejscu, także z obrotami. Podbieg i poskok na miejscu. Bieg na miejscu. Wybieg. Wbieg, poskok i wybieg. Przeskok. Przeskok, poskok na miejscu.

Skok wolny. Z miejsca, skok w dal. na odległość jednego metra, z rozbiegu do dwóch metrów. W II. półroczu skok w wyż aż do 90 cm.

Drabina pozioma. Zwieszenie postawne. Zwieszenie zwyczajne (zasadnicze), ruchy nóg w zwieszeniu, pochód na miejscu w zwieszeniu o ramionach prostych z różnymi chwytami z wyjątkiem podchwytu, zwieszenie o ramionach ugiętych, podskok stopniowo z wytrzymaniem w zwieszeniu ze zwieszeniem o ugiętych, powolny opust do zwieszenia o ramionach prostych.

Drabina ukośna. Wstępywanie przodem i tyłem, pochody łatwe.

Drabina pionowa. Wstępywanie przodem.

Żerdzie i liny. Uchwyty do wspinań. Wspinanie na jednej żerdzi, wspinanie na jednej i dwóch żerdziach na przemian. Zwieszenie o ramionach ugiętych i prostych na jednej i dwóch żerdziach (linach).

Poręczce. Podpór pobok. Siad pobok, siad rozkroczny, poprzek, tyłem do podporu, także w siadzie tym pochód wstecz. Podpór poprzek. Ruchy nóg w podporze poprzek. Ćwiczenia wstępne do odwrotki.

Gry i zabawy.

K l a s a II.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historia starego testamentu.

Język łaciński 8 godzin tygodniowo. Nauka odmian nieprawidłowych, przysłówki, przyimki, spójniki, accusativus cum infinitivo, ablativus absolutus, zdania skutkowe, celowe, czasowe z cum. Co miesiąc trzy zadania szkolne, jedno domowe.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie wzorów według wypisów* — jak w klasie I.

Deklamacya — jak w klasie I.

Gramatyka Elementarna nauka o zdaniu złożonem; powtarzanie i uzupełnianie fleksyi. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona.

Cwiczenia ortograficzne czyli *dyktaty*, jak w klasie I., ale tylko w miarę potrzeby.

Wypracowania stylistyczne: 3 na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 5 godzin tygodniowo. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stósownych pytań; retrosyja, dłuższe rozmówki; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). — Tematy jak w klasie I.

Historia i geografia 4 godz. tygodniowo. Geografia 2 godziny: Położenie i układ poziomy Azji i Afryki, oro-, hydro- i topografia z uwzględnieniem klimatu, o ile z położenia słońca w rozmaitych horyzontach wyjaśnionym być może. Zawisłość wegetacyi i pędów poszczególnych, tudzież zatrudnienia ludów od klimatu, wytłumaczone na kilku bardziej znanych i zupełnie jasnych przykładach. Europa. Przegląd układu poziomego i pionowego i hydrografia. Kraje południowej Europy i Anglia. Rysowanie prostych szkiców kartograficznych. Historia: 2 godziny tygodniowo. Dzieje starożytne. Obszerniejsza znajomość podań. Najznakomitsze osobistości i zdarzenia, szczególnie z dziejów Grecyi i Rzymu.

Matematyka 3 godziny tygodniowo. Arytmetyka: Miara i wielokrotność. Działania główne ułamkami zwyczajnymi. Zamiana ułamków dziesiętnych na zwyczajne i odwrotnie. Stosunki i proporcye. Reguła trzech pojedyncza z zastosowaniem proporcyi i wnioskowania. Rachunek procentu prostego. Geometria: Osie symetrii, linii i kątów. Przystawianie trójkątów. Własności koła, czworokątów i wielokątów. Zadania jak w klasie II.

Historia naturalna 2 godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu: ptaki, gady, płazy, ryby; w drugim: botanika.

K i a s a III.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historia nowego zakonu.

Język łaciński 6 godzin tygodniowo. Z gramatyki: syntaxis congruentiae et rectionis; z Korneliusza Neposa de excellentibus ducibus exterarum gentium: Miltiades. Themistocles, Aristides, Cimon, Pelopidas, Epaminondas. Co 14 dni zadanie szkolne, co trzy tygodnie zadanie domowe.

Język grecki 5 godzin tygodniowo. Odmiana imion i czasowników aż do słów na *μ*, tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Od drugiej połowy pierwszego półrocza co 14 dni zadanie szkolne albo domowe.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie wzorów* według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy — jak w klasie I. i II. — Od tej klasy począwszy, krótkie wiadomości o życiu i pismach cenniejszych pisarzy, z których dzieł właśnie poznano wyjątki.

Deklamacya — jak w klasie I.

Gramatyka. Składnia rzędu. Systematyczna nauka deklinacyi. Części mowy nieodmienne.

Wypracowania stylistyczne dwa na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych, uwzględnienie wyrażen i zwrotów podobną myśl wyrażających (synonimów); memorowanie. Systematyczna nauka gramatyki o formach i składnia rzędu. Miesięcznie 2 zadania (1 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye w szkole czytanych ustępów, streszczenia.

Historia i geografia 3 godziny tygodniowo. Geografia i historia naprzemian. Geografia: kraje Europy, pominięte w klasie II. Rysowanie prostych szkiców kartograficznych. Historia: średnie wieki. Najważniejsze osobistości i zdarzenia z szczególnem uwzględnieniem dziejów austriacko-węgierskiej monarchii.

Matematyka 3. godziny tygodniowo. Arytmetyka: 4 działania główne liczbami ogólnemi, całemi i ułamkami. Podnoszenie do kwadratu i wyciąganie drugiego pierwiastka. Liczby

niezupełne, skrócone mnożenie i dzielenie (skrócone dzielenie, zastosowane przy wyciąganiu drugiego pierwiastka). Geometrya: zamiana i podział figur. Pomiar linii i powierzchni. Twierdzenie Pitagorasa. Podobieństwo figur. Zadania jak w klasie I.

Nauki przyrodnicze 2 godziny tygodniowo. I. półrocze: Fizyka, rozciągłość i nieprzenikliwość ciał. Stany skupienia. Kierunek pionowy i poziomy. Ciężar bezwzględny i gatunkowy. Ciepło, chemia. II. półrocze: Mineralogia.

K l a s a I V.

Religia 2 godziny tygodniowo. Nauka o obrzędach Kościoła katolickiego.

Język łaciński 6 godzin tygodniowo. Gramatyka: nauka o trybach i czasach, infinitivus, oratio obliqua; participium, gerundium, supinum; ćwiczenia do tłumaczenia z języka polskiego na łaciński. Prozodya i metryka. Caesaris de bello gallico księga I. 1—29. IV. i VI. W dwóch ostatnich miesiącach drugiego półrocza P. Ovidii carm. selecta. Co 14 dni zadanie szkolne, co 2 tygodnie zadanie domowe.

Język grecki 4 godziny tygodniowo. Czasowniki na μ , czasowniki nieprawidłowe aż do składni, tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie, tłumaczenie ciągłych ustępów. Co 14 dni zadanie domowe albo szkolne naprzemian.

Język polski 3. godziny tygodniowo. *Czytanie wzorów* — jak w klasie III.

Deklamacya — jak w klasie III.

Gramatyka. Systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika; systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. W końcu roku powtórzenie całego już przerobionego materiału nauki gramatyki w ogólniejszym zarysie.

Wypracowania stylistyczne — jak w klasie III.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Reprodukcyja jak w klasie III. Memorowanie. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rzędu. Mie-

sięcznie 2 zadania (1 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrosywe, reprodukcy, opowiadania, opisy, listy.

Historia i geografia 4 godziny tygodniowo. Geografia 2 godziny. Fizyczna i polityczna geografia austriacko-węgierskiej monarchii z wyłączeniem statystycznej części jako takiej a z uwzględnieniem dokładniejszem krajowych plodów, zatrudnienia mieszkańców, komunikacy i kultury. Rysowanie najprostszch szkiców kartograficznych. Historia 2 godziny: Dzieje nowożytne. Najważniejsze osobistości i zdarzenia; historia austriacko-węgierskiej monarchii stanowi główną treść nauki.

Matematyka 3 godziny tygodniowo. Arytmetyka: Zrównania stopnia pierwszego o jednej i kilku niewiadomych, zrównania stopnia drugiego i trzeciego czyste, o ile występują w geometryi. Podnoszenie do sześciannu i wyciąganie trzeciego pierwiastka. Reguła trzech złożona, reguła podziału, rachunek procentu składanego. Geometria. Stereometria. Zadania jak w klasie I.

Fizyka 3 godziny tygodniowo. Mechanika ciał stałych, ciekłych i lotnych, akustyka, optyka, magnetyzm, elektryczność.

K l a s a V.

Religia 2 godziny tygodniowo. Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godzin tygodniowo, Titi Livii ab urbe condita lib. I. i XXI, Ovidius (wybór). Z gramatyki: powtórzenie składni rzędu i zgody i składni przypadków, tłumaczenie przykładów. Na półroczu 5 zadań szkolnych.

Język grecki 5 godzin tygodniowo. Nauka o rodzajniku, składnia zgody i przypadków w połączeniu z ćwiczeniami. Z Chrestomatyi Xenofonta wybór. Z Homera Iliady ks. I. III. Na półroczu 4 zadania szkolne.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie wzorów*. Poznanie zwykleszych tropów i figur na podstawie wypisów, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezyi. Nauka ta, zbierająca i uzupełniająca wiadomości już w poprzednich latach przygodnie przez uczniów nabyte, przysposabiać ma do czytania z pożytkiem ważniejszych utworów literatury

narodowej w klasie VI.—VIII. Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach — jak w klasie III.

Deklamacja — jak w klasie I.

Wypracowania stylistyczne: 7 na półroczu, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Samodzielna reprodukcja na podstawie obszernej lektury, przeważnie prozaicznej. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rzędu, zdania i szyku). W półroczu 7 zadań (3 szkolne i 4 domowe). Tematy: streszczenia ustępów czytanych opowiadania, opisy, przekłady z innych języków (zadanie szkolne).

Historia i geografia 3 godziny tygodniowo. Dzieje starożytne aż do wojen punickich; odpowiednie działy z geografii starożytnej.

Matematyka 4 godziny tygodniowo. Algebra: cztery działania, liczby ujemne, ułamki, podzielność, miara, wielokrotność, proporcje, równania pierwszego stopnia o jednej i kilku niewiadomych; z geometrii: planimetria; co okres konfencyjny zadanie szkolne.

Historia naturalna 2 godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu mineralogia, w drugim botanika.

K l a s a VI.

Religia 2 godziny tygodniowo. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaoński 6 godzin tygodniowo. Z Sallustiusza Jugurtha, z Wergilego Aeneid. I. i II., z Bukolik i Georgik wybór. Cic. in. Cat. I. Z gramatyki powtórzenie nauki o czasach i trybach. Zadania jak w klasie V.

Język grecki 5 godzin tygodniowo. Hom. Jl. III. VI. XVI. XXII. z Herodota wojny perskie VII.; z Xenofonta wyimki z Memorabiliów. Z gramatyki: przyimki, zaimki, nauka o czasach i trybach. Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie cenniejszych dzieł literatury narodowej* od połowy wieku XVI. do końca wieku XVIII. według wypisów.

Uzupełnienie nauki szkolnej *czytaniem domowem.*

Historia literatury, (na podstawie lub przy sposobności czytanych wyjątków) od początku do końca XVIII. wieku.

Deklamacya — jak w klasie V.

Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Stylistyka i poetyka wyjaśniona na tle lektury. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W półroczu 7 zadań (3 szkolne, 4 domowe). Tematy jak w klasie V.

Historia i geografia 4 godziny tygodniowo. Dzieje Rzymian od wojen punickich do końca; dzieje średniowieczne do roku 1492.

Matematyka 3 godziny tygodniowo. Algebra: potęgi, pierwiastki logarytmy, równania stopnia II. o jednej niewiadomej; stereometria trygonometria płaska; co okres konferencyjny zadanie szkolne.

Historia naturalna 2 godziny tygodniowo. Zoologia systematyczna, samatologia człowieka.

K l a s a VII.

Religia 2 godziny tygodniowo. Etyka chrześcijańsko-katolicka

Język łaciński 5 godzin tygodniowo. Cicero de imp. Gn. Pompei, pro Archia poeta i Tuscul. (wybór). Vergilii Aen. IV. i VI.; ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne. Zadania jak w klasie V.

Język grecki 4 godziny tygodniowo. Z mów Demostenesa Olynth. I. III. Philip. I. III.; z Hom. Od. V. VI. IX. XI. i XII. Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie cenniejszych dzieł literatury narodowej* w dłuższych wyjątkach według wypisów lub w całości; w 1-szem półroczu do Mickiewicza (włącznie), w 2-giem do Słowackiego (włącznie).

Uzupełnianie nauki szkolnej *czytaniem domowem.*

Historia literatury (jak w klasie VI.) — ciąg dalszy do Słowackiego (włącznie).

Deklamacya — jak w klasie V.

Cwiczenia ustne.

Wypracowania stylistyczne: 5 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego aż do Klopstocka. Dokładniejsza, na lekturze oparta, znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do roku 1794, ze szczególniejszem uwzględnieniem Herdera i Lessinga. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. 5 zadań (3 szkolne, 2 domowe) na półrocze. Temata: charakterystyki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Historia i geografia 3 godziny tygodniowo. Dzieje nowożytne.

Matematyka 3 godziny tygodniowo. Algebra: równania drugiego stopnia o kilku niewiadomych, niektóre równania wyższego rzędu, równania nieoznaczone, ułamki ciągłe, szeregi, rachunek procentu składanego, kombinacje, wzór Newtona. Geometria: powtórzenie i uzupełnienie trygonometrii i analityka. Co okres konferencyjny zadanie szkolne.

Fizyka 3 godziny tygodniowo. Ogólne własności ciał, mechanika, nauka o cieple, chemia.

Logika 2 godziny tygodniowo. Logika elementarna i zastosowana.

K l a s a VIII.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historia kościoła katolickiego.

Język łaciński 5 godzin tygodniowo. Horatii Carmina I. 1, 3, 10, 11, 12, 14, 18, 20, 22, 24, 31, 34, 37, 38. II. 3, 7, 10, 16, 17. III. 1, 3, 21, 23, 28, 30. VI. 2, 3, 5. 9. Epod. 7, 13, Sat. I. 6 i 9. II. 6, Epist. I. 2, 7, 10, Taciti Ann I. i II. Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne; wypracowania pisemne jak w klasie V.

Język grecki 5 godzin tygodniowo. Platona Apologia i Kriton Sofokl. Elektra. Hom. Od. XVIII i XXII. Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godziny tygodniowo. *Czytanie dalszego ciągu cenniejszych dzieł literatury narodowej wiekn XIX. w dłuższych wyjątkach według wypisów, niektórych w całości.*

Historia literatury wieku XIX. — ciąg dalszy od Kraśńskiego do końca.

Deklamacja — jak w klasie V.

Ćwiczenia ustne — jak w klasie VII.

Wypracowania stylistyczne: w 1-szem półroczu 5, przeważnie domowe, a w 2-giem półroczu 3, przeważnie szkolne.

Język niemiecki 4 godziny tygodniowo. Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Goethego. Pisarze austriacy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Goethego. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W 1-szem półroczu 5 zadań (2 szkolne). Tematy jak w klasie VII.

Historia i geografia 3 godziny tygodniowo. Dzieje monarchii austriackiej; w drugim półroczu geografia i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej; prócz tego w jednej godzinie tygodniowo repetitorium z historii greckiej i rzymskiej.

Matematyka 2 godziny tygodniowo. Powtórzenie całego przedmiotu nauki.

Fizyka 3 godziny tygodniowo. Magnetyzm i elektryczność. teoria undulacyjna, akustyka, optyka, zasady astronomii.

Psychologia 2 godziny tygodniowo. Psychologia empiryczna.

Plan nauki religii mojżeszowej.

I. klasa. Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań.

Modlitwa poranna i błogosławieństwa. Modlitwy stołowe.

II. klasa. Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objasnienie dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty.

Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.

III. klasa. Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Prorocy. Trzy nauki główne wy-

znania możeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Nazwy, polział i treść ksiąg pisma św

Modlitwa na sobotę. Halell. Abinu malkenu.

IV. klasa. Historia Izraelitów pod panowaniem Syrii. Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba.

Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne. Nazwa i treść pism apokryficznych.

Modlitwy na święta. Odczytywanie tory i proroków przy nabożeństwie publicznem. Podział nabożeństwa.

V. klasa. Objasnienie 13. artykułów wiary według Maimonidesa. Ustawy moralne i etyczne.

Wybór ustępów z Pentateuchu (według chrestomatyi. z objaśnieniami pod względem treści i i historii.

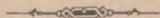
VI. klasa. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców „Pirke Abot“.

Wybór z pism historycznych proroków z objaśnieniami jak w klasie V.

VII. klasa. Moralność i etyka na podstawie 4. 5. i 6. rozdziału w Pirke Abot.

Wybór ustępów z Jezajasza, Jeremjasza, psalmów, Hioba, przypowieści Salomona i hagiografów z objaśnieniami jak w klasie V.

VIII. klasa. Historia żydów w diasporze z biografiami naj-sławniejszych mężów. Historia żydów w Polsce.

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

1. **Historia kraju rodzinnego.** Naukę tę wykłada się w klasach III., IV., VI. i VII. po jednej godzinie tygodniowo, według programu, poleconego przez wysokie władze szkolne
2. **Język ruski.** Oddział I. Czytanie z wypisów dla klasy I Łuczakowskiego, opowiadanie i deklamacya. Każdego miesiąca jedno piśmienne ćwiczenie szkolne. Zaznajomienie uczniów z nową pisownią.

Oddział II. Czytanie z wypisów Łuczakowskiego dla klasy V. Każdego miesiąca 1 zadanie szkolne. Nowa pisownia

3. **Język francuski** Gramatyka Erarda Cichomskiego. Oddział I. Rodzajnik, rzeczownik, przymiotnik, zaimek, konjugacya słów posiłkowych i prawidłowych, czytanie i tłumaczenie z języka francuskiego na polski i odwrotnie. Ćwiczenia piśmienne.

Oddział II. Konjugacya czasowników prawidłowych, (dokończenie), nieprawidłowych, użycie trybu łączącego, zgoda imiesłowu; czytanie i tłumaczenie. Ćwiczenia piśmienne.

Oddział III. Czytanie ustępów z cenniejszych utworów, zawartych w Chrestomatyi Świtkowskiego. Rozmowa w języku francuskim. Ćwiczenia piśmienne.

4. **Śpiew.** W niższym oddziale wykład zasad muzycznych i ćwiczenia głosowe przygotowawcze do śpiewu choralnego.

W wyższym oddziale śpiew choralny religijnej treści i śpiew kwartetowy religijnej i świeckiej treści.

Podczas nabożeństwa, odprawianego w kościele św. Maryi Magdaleny, wykonują uczniowie utwory religijne przez przeciąg całego roku szkolnego.

5. **Rysunki.** Nauka rysunków odbywa się w 3 oddziałach po 3 godziny tygodniowo.

W I. oddziale: w 1. półroczu ornamenta geometryczne według metody J. Grandauera, w 2. półroczu ornament krzywoliniowy na podstawie początkowej szkoły Ed. Herdta.

W II. oddziale: ornament płaski liściowy i kwiatowy stojący, wijący się i okalający na podstawie większych wzorów Ed. Herdta, oraz ornamenta płaskie stylowe podług Fr. Steigla.

W III. oddziale: stylowe ornamenta kolorowane podług Andl'a i Storeka, kopiowanie ze wzorów części figuralnych i całych głów ludzkich a w przeważnej części rysowanie z modeli gipsowych ornamentów i medalionów z uwzględnieniem nauki perspektywy i cieniu.

6. **Kaligrafia.** Na tę naukę uczęszczają uczniowie klasy I. i II. Wzorów Piórkiewicza i Nowickiego.
7. **Gimnastyka.** Nauka odbywa się w zabudowaniu szkolnym w 12 godzinach. Na każdej lekcji zajmują się uczniowie w pierwszej połowie godziny ćwiczeniami rzędownymi lub wolnymi, w drugiej połowie odbywają się ćwiczenia na przyrządach, ze systematycznym stopniowaniem ćwiczeń stosownie do rozwoju fizycznego uczniów.

W porze letniej odbywa się nauka gimnastyki na boisku gimnazjalnym z uwzględnieniem gier gimnastycznych.

Uwaga Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych i religii mogąszowej pobierają remunercyę z funduszu naukowego.

III.

Wykaz książek,

których w roku szkolnym 1898/9 używać się będzie:

- Religia.** W klasie I. Ks. Ślósarz, Katechizm religii katolickiej
Lwów 1897. Oprawny 50 ct.
- Klasa II. Ks. Dąbrowski, Historia biblijna starego zakonu.
Wydanie 1. 2. i 3. Stanisławów 1889. Brosz. 80 ct.
- Klasa III. Ks. Cąbrowski. Historia biblijna nowego zakonu.
Wydanie 1. i 2. Stanisławów 1889. Brosz. 80 ct.
- Klasa IV. Ks. Jougan, Liturgika katolicka. Lwów 1895.
Opr. 80 ct.
- Klasa V. Ks. Jachimowski, Dogmatyka ogólna. Wydanie 1.
i 2. Lwów 1889. Opr. 1 zł. 30 ct.
- Klasa VI. Ks. Jachimowski, Dogmatyka szczegółowa. Wy-
danie 1. i 2. Lwów 1889. Opr. 1 zł. 30 ct.
- Klasa VII. Martin-Solecki, Etyka katolicka. Wydanie 1. i 2.
Przemyśl 1885. Broszur. 1. zł. 20 ct., opr. 1. zł. 40 ct.
- Klasa VIII. Ks. Jougan, Historia Kościoła katolickiego
Lwów 1895. Uprawną 1 zł 20 ct.
- Język łaciński.** W klasie I. Samólewicz. Zwięzła gramatyka ję-
zyka łacińskiego. Wyd. 1. 2. i 3. Lwów 1893. Opr. 60 ct.
- Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy.
Lwów 1896. Wydanie 1. i 2. Opr. 80 ct.
- Klasa II. Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łaciń-
skiego. Wydanie 1. 2. i 3. Lwów 1893. Opr. 60 ct.
- Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińskie dla II. klasy.
Lwów 1894. Opr. 1 zł.
- Klasa III. Samolewicz-Soltysik. Gramatyka języka łaciń-
skiego. Część II. Wyd. 5. i 6. Lwów 1893. Opr 1 zł. 20 ct.
- Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy trzeciej. Wydanie
2. i 3. Lwów 1893. Opr. 80 ct

Cornelius Nepos, wyd. Potoczka-Zawiliński. Opr. 65 ct.
 Klasa IV. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5. i 6. Lwów 1893. Opr. 1 zł 20 ct.
 Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wyd. 1. i 2. Lwów 1897. Oprawne 1 zł.
 Caesar, Commentarii de bello gall. wyd. Terlikowskiego, ks. I. IV. V. i VI.

Ovidius, wydanie Grysar-Ziwsa-Skupniewicz.

Klasa V. Livius, wydanie III. Zingerle'go-Majchrowicza, ks. I. i XXI.

Ovidius, wydanie Grysar-Ziwsa-Skupniewicz.

Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5. i 6. Lwów 1893. Opr. . . . 1 zł. 20 ct.

Klasa VI. Sallustius bell. Jug., wydanie Klimscha-Sołtysik. Vergilius Aen. I. i III., wybór z Georg. i Bukol. Wydanie Eichlera-Rzepińskiego.

Cicero in Cat. I. wydanie Kornitzer-Sołtysik. Opr. 35 ct.

Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5. i 6. Lwów 1893. Opr. . . . 1 zł. 20 ct.

Klasa VII. Cicero de imp. Gn. Pomp. wyd. Kornitzer-Sołtysik; pro Archia, wyd. Nohl-Bednarski; Tusculan. wybór, wyd. Th. Schiche.

Vergilius Aen. IV. i VI. wydanie Eichlera—Rzepińskiego.

Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5. Lwów 1891. Opr. 1 zł. 20 ct.

Klasa VIII. Horatius, wydanie J. Dolnickiego i St. Librewskiego. Opr. 75 ct.

Tacitus Ann. I. i II. ed Müller.

Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 5. Lwów 1891. Opr.

Język grecki. Klasa III. Fiderer, Gramatyka grecka. Lwów 1892. Opr. 1 zł. 60 ct.

Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Lwów 1898.

Klasa IV. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Lwów 1892 r. Opr. 1 zł. 25 ct.

Schenkl-Parylak, Ćwiczenia greckie. Wydanie 2. Wiedeń 1893. r. Opr. 1 zł 25 ct.

Klasa V. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, Wyd. 1. i 2. Lwów 1894. Opr. 1 zł. 20 ct.

Homera Iliada część I. Scheindler-Sołtysik, ks. I. i III.

Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Lwów 1892 r.
Oprawne 1 zł. 60 ct

Klasa VI. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd.
1. i 2. Lwów 1894. Opr. 1 zł. 40 ct.

Homera Iliada część I. i II. wydanie Scheindler-Sołtysik.
ks. III, VI. XVI. i XXII.

Herodot, wydanie Hintnera.

Fiderer. Gramatyka języka greckiego Lwów 1892. Opra-
wna 1 zł. 60 ct.

Klasa VII. Homera Odyssea wyd. Christ-Jezienicki ks V.,
VI., IX., XI., XII.

Demostenes, wydanie Wotke-Schmidt Ol. I. III. i Phil. III.

Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1. i 2.
Lwów, 1894. r. Oprawne 1 zł. 20 ct

Fiderer. Gramatyka języka greckiego.

Lwów 1892 Opr. 1 zł. 60 ct.

Klasa VIII. Plato, Apologia i Kriton. Wyd. Christ-Lewicki.

Sofokles Elektra wyd. Schuberta-Majchrowicza.

Homera Odyssea, XVIII. i XXII. Wydanie Christ-Jezie-
nicki.

Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Lwów 1892. Opra-
wna 1 zł. 60 ct.

Język polski. Klasa I. Małecki, Gramatyka języka polskiego.
szkolna. Wyd. 8. Lwów 1891. Opr. 1 zł. 10 ct.

Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla klasy I. Wyd. 1.
2, i 3. Lwów 1897. Opr. 75 ct.

Klasa II. Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna
Wydanie 8. Lwów 1891. Opr. 1 zł. 10 ct

Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla II. klasy. Lwów
1893 r. Opr. 1 zł

Klasa III. Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna.
Wydanie 8. Opr. 1 zł. 10 ct.

Czubek - Zawiliński, Wypisy polskie dla III. klasy. Lwów
1893 r. Opr. 1 zł.

Klasa IV. Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna.
Wydanie 8. Lwów 1891 r. Opr. 1 zł. 10 ct.

Czubek-Zawiliński. Wypisy polskie dla IV. klasy. Lwów 1894. Opr. 1 zł. 20 ct.

Klasa V. Próchnicki, Wzory poezyi i prozy. Lwów 1892. Oprawne 1 zł. 60 ct.

Klasa VI. Wypisy polskie Stanisława Tarnowskiego i J. Wójcika. Część I. Wydanie 1. i 2. Opr. 1 zł. 80 ct.

Klasa VII. Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i J. Wójcika. Część I. Wyd. 1. i 2. Lwów 1894. Opr. 1 zł. 80 ct.

Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fran. Próchnickiego. Część II. Wed. 1. i 2. Lwów 1896. Opr. 1 zł. 85 ct.

Klasa IVII. Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Część II. Wyd. 1. i 2. Lwów 1891. Oprawna 1 zł. 85 ct.

Język niemiecki. Klasa I. German i K. Petetelenz. Ćwiczenia niemieckie dla klasy I. Wyd. 1. i 4. Lwów 1897. Oprawne 80 ct.

Klasa II. L. German i K. Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. Wydanie 1. i 2. Lwów 1891. Opr. 1 zł.

Klasa III. L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla k'asy III. Wyd. 1, 2. i 3. Lwów 1892 Oprawne 1 zł. 20 ct.

Jahner, Deutsche Grammatik, (w druku)

Klasa IV. L. German i K. Petelens. Ćwiczenia niemieckie. Wyd. 1. i 2. Lwów 1896. Opr. 1 zł. 20 ct.

Petelenz. Deutsche Grammatik. Kraków 1890. Opr. 1 zł.

Klasa V. Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die fünfte Classe. Lwów 1892. Opr. 1 zł. 20 ct.

Klasa VI. Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die sechste Classe. Lwów 1892. Opr. 1 zł. 40 ct.

Klasa VII. Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die siebente Classe. Lwów 1893. Opr. 1 zł. 65 ct.

Następujące dzieła w wydaniu Graesera, aprobowane przez c. k. Radę Szk. krajową: Schiller, Maria Stuart; Goethe, Hermann und Dorothea.

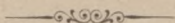
Klasa VIII. Petelenz und Werner. Dteusches Lesebuch für die achte Classe. Lwów 1894. Opr, 1 zł. 20 ct.

Schiller, Wallenstein. Goethe, Iphigenie auf Tauris.

- Geografia i Historia powszechna.** Klasa I. Benoni i Tatomir
 Krótki rys geografii. Wydanie 5. i 6. Lwów 1894.
 Opr. 60 ct.
- Klasa II. Baranowski i Dziedzicki. Geografia powszechna.
 Wydanie 4—7. Lwów 1895. Opr. . . . 1 zł. 40 ct.
- Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I.
 Lwów 1893. 1 zł.
- Klasa III. Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna.
 Wydanie 4—7. Lwów 1895. Opr. . . . 1 zł. 40 ct.
- Samkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II.
 Lwów 1894 1 zł.
- Rawer. Dzeje ojczyste. Lwów 1896. Opr. . . . 1 zł.
- Klasa IV. Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych
 Część III. Lwów 1895. Opr. 1 zł.
- Benoni-Majerski, Geografia austr.-węgierskiej monarchii.
 Wydanie 2. i 3. Lwów 1896. Opr. 60 ct.
- Rawer, Dzieje ojczyste. Lwów 1895. Opr. . . . 1 zł.
- Klasa V. Zakrzewski, Historia powszechna. Część I. Wy-
 danie 1. i 2. Kraków, 1895. Opr. . . . 1 zł. 20 ct.
- Klasa VI. Zakrzewski, Historia powszechna. Część I Wy-
 danie 1. i 2. Kraków. 1895. Opr. . . . 1 zł. 20 ct.
- Zakrzewski, Historia powszechna. Część II. Wydanie 1. i 2.
 Kraków 1897. Oprawne 1 zł. 20 ct.
- Klasa VII. Zakrzewski, Historia powszechna, Część III.
 Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią po-
 łączonych. Wydanie 1. i 2. Kraków 1898. Opr. . . 1 zł.
- Klasa VIII. Głabiński-Finkel, Historia i statystyka austr.-
 węgier. monarchii. Lwów 1897. Opr. . . . 1 zł.
- Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią po-
 łączonych. Kraków, 1893. Opr. 1 zł. 20 ct.
- Matematyka.** Klasa I. Brzostowicz. Początki arytmetyki i alge-
 bry. Wydanie 2. i 3. Sanok 1896. Opr. . . . 60 ct.
- Jamrógiewicz, Geometria pogładowa dla niższych klas
 gimnaz. Wyd. 2. przerob. Lwów 1897. Opr. 1 zł. 25 ct.
- Klasa II. Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Wy-
 danie 2. i 3. Sanok 1896. Opr. 60 ct.
- Jamrógiewicz, Geometria poglądów. Wyd. 2. przerob. Lwów
 1897. Opr. 1 zł. 25 ct.

- Klasa III. Brzostowicz. Podręcznik arytmetyki i algebry na kl. 3. i 4. Sanok 1896. Opr. 60 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3. i 4. Lwów 1891. Opr. 85 ct.
- Klasa IV. Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część II. Sanok 1896. Opr. 60 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3. i 4. Lwów 1891. Opr. 85 ct.
- Klasa V. Dziwiński, Zasady algebry. Lwów 1891. Oprawne 2 zł. 20 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3. i 4. Lwów 1895. Opr. 2 zł.
- Klasa VI. Dziwiński, Zasady algebry. Lwów 1891. Oprawne 2 zł. 20 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3. i 4. Lwów 1895 Opr. 2 zł.
- Logarytmy Schlömilcha.
- Klasa VII. Dziwiński, Zasady algebry. Lwów 1891. Opr. 2 zł. 20 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3. Lwów 1889. Opr. 2 zł. 65 ct.
- Logarytmy Schlömilcha.
- Klasa VIII. Dziwiński, Zasady algebry. Lwów 1891. Opr. 2 zł. 20 ct.
- Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3. Lwów 1889. Opr. 2 zł. 65 ct.
- Logarytmy Schlömilcha.
- Fizyka.** Klasa III. Soleski, Nauka fizyki. Wydanie 2. i 3. Lwów 1894 r. Opr. 1 zł. 20 ct.
- Klasa IV. Soleski, Nauka fizyki. Wydanie 2. i 3. Lwów 1894. Oprawne 1 zł. 20 ct.
- Klasa VII. Soleski, Wykład nauki fizyki. Wydanie 2. Lwów 1892 r. Opr. 2 zł.
- Soleski, Zarys chemii. Brosz. 28 ct.
- Klasa VIII. Soleski, Wykład nauki fizyki. Wydanie 2. Lwów 1892 Opr. 2 zł.
- Historia naturalna.** Klasa I. Nowicki-Limbach, Zoologia. Wydanie 7. Lwów 1895 Opr. 1 zł.
- Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższych. Wydanie 1 — 3. Kraków, 1896 Opr. 1 zł. 10 ct.

- Klasa II. Nowicki-Limbach, Zoologia. Wydanie 6. i 7.
 Lwów 1895 r. Opr. 1 zł.
- Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wydanie
 1—3. Kraków 1896. Opr. 1 zł. 10 ct.
- Klasa III. Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas. Wy-
 danie 2., 3. i 4. Lwów 1896. Opr. 50 ct.
- Klasa V. Łomnicki, Mineralogia i geologia. Wydanie 3. i 4
 Lwów 1896. Opr. 80 ct.
- Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Kraków
 1886. r. Brosz. (Cena znizona) 1 zł.
- Klasa VI. Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół śre-
 dnich. Lwów 1892. Brosz. 1 zł. 50 ct
- Propedentyka filozofii.** Klasa VII. Kozłowski, Logika elemen-
 tarna. Lwów 1891. Opr. 70 ct.
- Klasa VIII. Pechnik, Zarys psychologii. Lwów 1895. Opr. 1 zł

IV.

Tematy do wypracowań piśmiennych.

A. W języku polskim.

Klasa V a.

1. Znaczenie wakacyi dla ucznia (dom.)
2. Jaki był pierwotny ustrój państwa egipskiego (szkol.)
3. Rymwid, wzór wiernego sługi (dom.)
4. Znamiona epopei ludowej (szkol.)
5. Wschód słońca. Opis. (dom.)
6. Skutki pilności (szkol.)
7. Który jest główny czyn Skrzetuskiego i dla czego? (dom)
8. Przebieg sporu Asesora z Rejentem podług Pana Tadeusza.
9. Przyjemności zimy (szkol.).
10. Krótka treść Wiesława K. Brodzińskiego (dom.).
11. Zasługi Peryklesa około Aten (szkol.)
12. Oblężenie i zdobycie Saguntu podług Liwiusza (dom.).
13. Wiosna a młodość (szkol.)
14. Charakterystyka Cześnika i Rojenta z „Zemsty“ Al. Fredry (dom.)

Klasa V b.

1. Jeden dzień z moich wakacyi (dom.)
2. Znaczenie Nilu w gospodarstwie egipskiem (szkol.)
3. Treść Grażyny (dom.).
4. Znamiona epopei sztucznej (szkol.)
5. Zachód słońca. Opis. (dom.)

6. Skutki lenistwa (szkol.)
7. Charakter Skrzetuskiego (dom.)
8. Przebieg sporu Horeszków z Soplicami podług Pana Tadeusza A. Mickiewicza (szkol.)
9. Zima obrazem starości (szkol.)
10. Krótka treść „Ojca Zadźmionych“ J. Słowackiego (dom.)
11. Wpływ igrzysk na Greków (szkol.)
12. Charakterystyka Hannibala według Liwiusza (dom.)
13. Charakterystyka poezji dramatycznej (szkol.)
14. Wołodyjowski wzorem rycerza polskiego (dom.)

Klasa VI. a.

1. Opis miejsca rodzinnego (dom.)
2. Ważność wynalazku druku (szkol.)
3. Jakiej kary żąda Modrzewski za mężobójstwo i jak to uzasadnia? (dom.)
4. Reformy Grakchów około podniesienia ludu (szkol.)
5. Satyryczna strona „Odprawy posłów“ J. Kochanowskiego (dom.)
6. Na czym polega prawdziwa przyjaźń? (szkol.)
7. Jak maże Kmicie swoje winy? (dom.)
8. Przyczyny upadku władzy królewskiej w Polsce podług VI. kazania sejmowego X. Piotra Skargi (dom.)
9. Jakie przymioty zdobią młodzieńca? (szkol.)
10. Znaczenie Karola Wielkiego w historii (dom.)
11. Poezja epiczna drugiego okresu (szkol.)
12. Skutki wojen krzyżowych (dom.)
13. Bez pracy nie ma kołaczy (szkol.)
14. Jakie rysy charakteru Paska przebijają się z jego „Pamiętników“? (dom.)

Klasa VI b.

1. Wieś i miasto w lecie a w zimie (dom.)
2. Życie ludzkie a bieg rzeki (szkol.)
3. Co nazywa Rej żywotem swobodnym a pomiernym? (dom.)
4. Charakterystyka szlachty i ludu rzymskiego w epoce Grakchów (szkol.)
5. Jakie wady Polaków gani J. Kochanowski w „Satyrze“? (dom.)

6. Kolebka a trumna (szkol.)
7. Jakie są pobudki czynów Wołodyjowskiego (dom.)
8. Przyczyny upadku władzy królewskiej w Polsce i t. d. jak w VI A. (dom.)
9. Główne znamiona literatury polskiej pierwszego okresu (szkol.)
10. Oblężenie i zdobycie Połocka podług Heidensteina (dom.)
11. Poezya liryczna drugiego okresu (szkol.)
12. Fryderyk Barbarosa w walce z miastami włoskimi (dom.)
13. Kropla wydrąży kamień nie siłą, lecz częstym padaniem (szkol.)
14. Położenie i zdobycie Wielkich Łuk podług Heidensteina.

Klasa VII.

1. Postać Bolesława Chrobrego (dom.)
2. Walery w „Powrocie posła” Niemcewicza (szkol.)
3. Charakterystyka postaci w dramacie Felińskiego: „Barbara Radziwiłłówna” (dom.)
4. Tok myśli w liście Morawskiego: „Do klasyków” (szkol.)
5. Charakterystyka wybitniejszych postaci w Grażynie (dom.)
6. Charakter Konrada Wallenroda (szkol.)
7. *Cari parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturas?* (podług Cycerona: *De officiis*; dom.)
8. Typy społeczeństwa polskiego w Panu Tadeuszu (szkol.)
9. Przyroda w „Maryi” Malczewskiego (dom.)
10. Porównać Malczewskiego „Maryę” z „Janem Bieleckim” Słowackiego (na podstawie wskazówek w szkole udzielonych).

Klasa VIII.

1. Komicznosc sytuacji w „Ślubach panieńskich” Fredry (szkol.)
2. „Lenora” Bürgera a Ucieczka Mickiewicza (dom.)
3. Przyczyny ruchów kozackich za Władysława IV (szkol.)
4. Osnowa trzeciej i czwartej części Nieboskiej Komedyi Z. Krasińskiego (szkol.)
5. Sokrates w opinii gminu na podstawie lektury greckiej (dom.)

6. Charakter poezji polskiej po roku 1831 (dom.).
7. Wpływ świata fantastycznego na rozwój akcji w Balladynie Słowackiego (dom.).
8. Wspomnienie młodości Wincentego Pola w utworach tego poety, umieszczonych w Wypisach (szkol.)

B) W języku niemieckim.

Klasa V a.

1. Die Begnadigung des Androclus. (Nach dem Lesestücke „Androclus“).
2. Solon und Krösus. (Auf Grund der Schullektüre).
3. Mit welchen Völkern kamen die Phönicier in Berührung?
4. Das Glück und die Noth des Zauberlehrlings. (Nach Goethe).
5. Thetis und Achilles. (Hom. II. XVIII).
6. Möros auf dem Rückwege nach Syrakus.
7. Ovid unter fremden Lauten und Leuten.
8. Gedankengang in Ovids Elegie „die Unsterblichkeit des Dichters“.
9. Das Geständnis der Mörder. (Schillers Kranich des Ibykus).
10. Die Erlebnisse eines Hasen. (Im Anschluss an „Eine Hasenjagd zu Wasser“ von W. Schröder).
11. Der Vorhacker Michel erzählt seiner Frau sein Jagdabenteuer. (Nach dem Lesestück „Graf Adlerstamm auf der Hahnenjagd“).
12. Welches Bild gewinnen wir aus dem Lesestücke „Cyrus am Hofe des Astyages“ von dem Charakter des Cyrus?
13. Frucht des Gebetes. (Nach der Ballade „Vater's Heimkehr“ von Mickiewicz).

Klasa V b.

1. Das Königthum bei den alten Ägyptern.
2. Welche Hindernisse hatte Möros auf der Rückreise zu überwinden? (Nach Schillers Bürgschaft).
3. Die Handelsartikel der Phönicier.
4. Der Grundgedanke des Goetheschen Zauberlehrlings.

5. Herkules am Scheidewege. (Auf Grund der Schullectüre).
6. Wohlthat ist die Rache des Edlen. (Auf Grund der Schullectüre).
7. Der erste Krieg Roms. (Auf Grund der Schullectüre).
8. Der Verlauf des Kampfes der Horatier und Curiatier.
9. Des Vogels Rath. (Inhaltsangabe des Gedichtes).
10. Ein braver Knabe. (Auf Grund der Schullectüre).
11. Hektors Tod (Auf Grund der Schullectüre).
12. Die Prachtbauten auf der Akropolis.
13. Leben und Treiben in einem polesischen Städtchen an einem Markttage. (Auf Grund der Schullectüre).

Klasa VI a.

1. Menelaos auf der Insel Pharos. (Hom. Od. IV, 351 ff.)
2. Der Wolf als Ankläger und Angeklagter. (Nach Goethes Reineke Fuchs).
3. Thetis in der Götterversammlung. (Nach Goethes Achilleis)
4. Basset erzählt dem Commandanten seine Erlebnisse auf dem Fort Ratonneau. („Der tolle Invalide auf dem Fort Ratonneau“ Arnim).
5. Wie schildert Mickiewicz Wojskis Meisterspiel?
6. Der Bauer erzählt seiner Frau von der Hexe, dem Wunschring und dem Goldschmied.
7. Odysseus in Troja.
8. Welche Beweggründe treiben den Johanniter in Schillers „Kampf mit dem Drachen“ zu dem gefährlichen Unternehmen?
9. Die Personen in Schillers Taucher.
10. Das Glück von Edenhall. (Grundgedanke und Inhalt).
11. Der Bericht des Knappen in Schillers Taucher.
12. Die Heldenthat Marios. (Nach dem Lesestück „der Schiffbruch“).
13. Die Wanderungen der Menschen und der Thiere (auf Grund der Schullectüre).

Klasa VI b.

1. Telemachos und Peisistratos in Lakedaimon. (Hom. Od. IV.)
2. Reineke als Klausner. (Nach Goethes Reineke Fuchs).
3. Das Grabmal des Achilles. (Nach Goethes Achilleis).

4. Die Botschaft des Erzengels Gabriel. (Torquato Tassos Be-
freites Jerusalem).
5. Die Bedeutung des delphischen Orakels. (Auf Grund des
Lesestückes: „Züge aus dem religiösen Leben der Griechen“).
6. Die Thalgaſſe einst und jetzt. („Die feindlichen Nachbarn“
von G. Freytag).
7. Der Schild des Achilles.
8. Der Kampf mit dem Drachen von einem Augenzeugen (Knap-
pen) erzählt.
9. Wer geringe Ding' wenig acht't,
Sich um geringere Mühe macht. (Im Anſchluss an Goethes
Legende vom Hufeisen).
10. Ein alter Invalide erzählt ſeine Erlebnisse auf dem Fort
Ratonneau.
11. Das Urtheil des Volkes in Schillers Kampf mit dem Drachen
verglichen mit dem des Grossmeisters.
12. Welche Eigenschaften legt Schiller dem Grafen von Habs-
burg in ſeiner Ballade bei?
13. Lieutenant N. dankt ſeinem Bruder für empfangene Glück-
wünſche zu ſeiner Ernennung und berichtet, wie das Ge-
burtsfeſt des Kaisers und Königs in der Militärakademie
gefeiert wurde.

Klaſa VII.

1. Wie enſtand und ſteigerte ſich Kriemhildens Haſſ gegen
Hagen?
2. Die Antheilnahme der Bewohner an dem Schickſal der Ver-
triebenen. (Goethes Hermann und Dorothea).
3. Der Kampf Hildebrands mit Hadubrand.
4. Betheiligung der einzelnen Stände an der Entwicklung der
deutſchen Literatur im Mittelalter.
5. Die deutſche Literatur in der erſten Hälfte des XVIII.
Jahrhunderts.
6. Welche folgenschweren Ereignisse führten an der Grenze des
Mittelalters einen vollſtändigen Uſchwung des geiſtigen
Lebens herbei?
7. Hermanns Lebensgang. (Nach Goethes Hermann und Do-
rothea).

8. In welcher Weise hat Wieland in seinem romantischen Epos „Oberon“ Hüons Abenteuer und die Wiederversöhnung der Titania mit Oberon miteinander verschlungen?
9. Schuld und Strafe des wilden Jägers. (Nach Bürgers Ballade).
10. Aufbau der Handlung in Schillers Maria Stuart.

Klasa VIII.

1. Die Kunst im Dienste der Religion.
2. Beschreibung des Glockengusses nach Schillers Lied von der Glocke.
3. Die Exposition des Dramas „die Jungfrau von Orleans“ von Schiller.
4. Wie stieg das Ansehen der Königswürde in Frankreich und wie sank es in Deutschland?
5. Die romantischen Elemente in Schillers Tragödie „die Jungfrau von Orleans“.
6. Bedeutung des Suezcanals für Handel und Verkehr.
7. Vorgeschichte zu Lessings Minna von Barnhelm.
8. Begründung und Entwicklung der österreichischen Hausmacht.

C) Co do pisemnego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie łacińsko-polskie :
Tac. Agr. 30.
2. Zadanie polsko-łacińskie :
Latein. Aufsätze von Galbula §. 24.
„Czego nas uczy podanie o Ikarze.“
3. Zadanie greckie :
Platon Phaedo < LXV.
4. Zadanie polskie :
Znamiona jedności plemion greckich.
5. Zadanie niemieckie :
Vergleich des dreissigjährigen Krieges mit dem peloponnesischen.

6. Zadanie matematyczne:

a) Rozwiązać równanie:

$$x^2 - 5xy = 224.$$

$$6xy + 11y^2 = 65.$$

b) Lwów liczył w 1880 r. 103.422 mieszkańców, a w 1890 r. 119.352. Po ilu latach, jeżeli się stosunki nie zmieniają, wzrośnie liczba mieszkańców do 178233?

c) Rozwiązać trójkąt, którego są dane prostopadłe poprowadzone z wierzchołków A i B na przeciwległe boki. ($W_a = 7.8$ cm., $W_b = 10.9$ cm. i kąt u wierzchołka C $\{\gamma = 63^\circ 25' 18''\}$).

V.

Zbiory naukowe.

A) Biblioteka.

1. Dla nauczycieli.

Z końcem roku szkolnego 1897 liczyła biblioteka nauczycielska 2075 dzieł. W ciągu roku 1897 zakupiono i otrzymano w darze 57 dzieł.

Między zakupionemi dziełami są ważniejsze:

Rethwisch C. Jahresberichte über das höhere Schulwesen. I. Jahrgang. — Ungarisch-österreichische Monarchie in Wort und Bild (c. d.) — Estreicher K. Bibliografia polska (c. d.) — Neubauer & Divis Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens. — St. Tarnowski Matejko. — W. Dörpfeld & F. Reisch Das griechische Theater. — Baumeister Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen. — Pauly Real-Encyklopädie des klassischen Alterthums. — Rein Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik. — Dressel L. Elementares Lehrbuch der Physik. — Kiepert Formae urbis Romae. — Korschelt & Heider Lehrbuch der vergleichenden Entwicklungsgeschichte der wirbellosen Thiere. — Thalmayer Goethe und das classische Alterthum. — Kallenbach J. Adam Mickiewicz.

Otrzymano w darze:

Od Wysokiego Ministerstwa W. i O. Archeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich Ungarn. XX. Wien 1898. — Carl v. Duncker, Feldmarschall Erzherzog Albrecht. — Od Akademii Umiejętności w Krakowie: wszystkie wydawnictwa z roku 1897/8. — Od Wysokiej c. k. Rady szkolnej krajowej: Sprawozdanie o stanie szkół średnich galicyjskich w r. 1896/7. — Od Wydziału krajowego: Wiadomości Statystyczne o stosunkach krajowych (c. d.)

2. Dla uczniów.

Z końcem roku szkolnego 1897 było:

w języku polskim	600	dzieł w 804 tomach	
w języku niemieckim	550	„ w 580	„

W roku szkolnym 1897 zakupiono:

w języku polskim	40	„ w 50	„
w języku niemieckim	35	„ w 40	„

Przeto liczy biblioteka dla uczniów:

w języku polskim	640	„ w 854	„
w języku niemieckim	585	„ w 620	„

3. Mapy, atlasy i globusy.

W roku 1898 zakupiono:

Fischer & Guthe, Wandkarte von Palästina.

Chowaniec, Plan król. stoł. miasta Lwowa.

Henselle, Modelle Römischen Haus.

Henselle, Buchrolle.

Sydow-Habenicht: Italien, Deutschland, Nord Amerika, Süd-Amerika, Frankreich, Russland.

4. Gimnazjum

prenumeruje następujące czasopisma:

1. Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych we Lwowie.
2. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht.
3. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien.
4. Zeitschrift für das Gymnasialwesen.
5. Gymnasium. Zeitschrift für Lehrer an Gymnasien und verwandten Anstalten.
6. Gazeta Lwowska z przewodnikiem naukowym i literackim.
7. Zeitschrift für den deutschen Unterricht.
8. Historische Zeitschrift von H. Sybel.
9. Dr. Petermans Mittheilungen aus Justus Perthes geographischer Anstalt.

10. Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik.
11. Kwartalnik historyczny.
12. Literarisches Centralblatt.
13. Biblioteka Warszawska.
14. Przewodnik bibliograficzny.
15. Wochenschrift für classische Philologie.
- 15 Przegląd polski.
17. Ateneum.
18. Wszechświat.
19. Przegląd Literacki.
20. Zoologischer Anzeiger.

B) **Gabinet fizykalny.**

Z końcem roku szkolnego, 1897 było 359. W roku 1898 zakupiono:

1. Pompę ssącą.
2. Pompę tłoczącą.
3. Trzy różne lewary.
4. Monometer rtęciowy.
5. Rozpylacz.
6. Falownicę.
7. Baterję Sme'ego.
8. Grad elektryczny.
9. Dwie stacye telefoniczne.
10. Dwa stosy Leclache'a.

C) **Gabinet historyi naturalnej.**

Z zamknięciem roku szkolnego 1897 inwentarz gabinetu obejmował 720 numerów. W ciągu roku szkolnego 1898 przy- było bądź drogą kupna, bądź darowizny 20 przedmiotów. Przy końcu zatem roku szkolnego 1898 ilość wszystkich przedmiotów wynosi 740 numerów.

I. **Z o o l o g i a.**

Halmaturus giganteus, Crotalus durissimus, Chrynosoma orbicularis, Phytion molurus, Foetorius ermineus (w stroju zimowym), Gallus domentica , Tetrao bonasia, Hyla arborea,

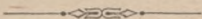
Vanessa io (przeobrażenie), Delphinus sp., Różgwiazda kalifornijska, Lacerta viridis (kościec), ząb krokodyla (dar zawiadowcy), Piła morska, część czaszki przedniej (dar. Rozwadowski, V. A.), albatros (dar. Hirschsprung I. c.)

II. B o t a n i k a.

Pień palmy. Nasiona niektórych rzadszych roślin (dar. zawiadowcy).

III. M i n e r a l o g i a.

Magnetyczna igła z magnezu naturalnego. Tygrysie oko (dar. Padiak III. a.), bukiet powleczoney aragonitem (dar. Padiak III. a.), Łupek dyswykowy z granatami (dar. Padiak III. a.).

VI.

A. Statystyka

(Liczby drobne oznaczają

	W klasie			
	I.			
	a	b	c	d
I. Liczba uczniów.				
Z końcem 1896/97 było	45	46	47	47
Z początkiem 1897/8 przyjęto	54	54	55	55
W ciągu roku szkolnego przybyło	3	1	—	2
W ogóle zatem przyjęto	57	55	55	57
Miedzy tymi było:				
Przybyłych z obcych zakładów, mianowicie:				
z klasy niższej	53	47	41	44
powtarzających klasę	—	—	—	—
Ponownie przyjętych, mianowicie:				
z klasy niższej	—	—	—	—
powtarzających klasę	4	8	14	13
W ciągu roku opuściło szkołę	10	5	11	17
Liczba uczniów na końcu r. 1897/98	47	50	44	40
Miedzy tymi było: publicznych	43	49	43	40
prywatnych	4	1	1	—
2. Wedle miejsca urodzenia (ojczyzny) było:				
Z Lwowa	19	25	20	12
Z powiatu lwowskiego	1	—	1	3
Z innych powiatów Galicyi	21 ³	23 ¹	21 ¹	23
Z Bukowiny	—	—	1	—
Z Niższej Austrii	—	—	—	2
Z Bośni	1	—	—	—
Z Anglii	—	—	—	—
Z Niemiec	—	—	—	—
Z Rosyi	1 ¹	1	—	—
Z Włoch	—	—	—	—
Z Rumunii	—	—	—	—
Razem .	43 ⁴	49 ¹	43 ¹	40
3. Wedle języka ojczystego było:				
Mówiących po polsku	30 ¹	43 ¹	43 ¹	40
" " rusku	13	—	—	—
" " czesku	—	1	—	—
" " niemiecku	—	—	—	—
Razem .	43 ¹	49 ¹	43 ¹	40

uczniów.

uczniów prywatnych).

W k l a s i e														Razem
II.			III.			IV.		V.		VI.		VII.	VIII.	
a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b			
61	63	63	43	38	—	43	40	32	33	48	—	41	39	733
54	52	51	56	47	50	40	41	33	33	33	36	46	34	824
4	1	—	3	4	2	1	1	7	4	2	1	2	2	40
58	53	51	59	51	52	41	42	40	37	35	37	48	36	864
5	5	1	4	6	2	2	4	7	12	2	3	8	1	247
2	1	—	8	5	—	—	2	—	—	1	—	1	2	22
38	40	37	46	36	49	34	30	31	20	26	30	37	31	435
13	7	13	1	4	1	5	6	2	5	6	4	2	2	110
13	14	5	10	5	5	3	4	7	12	4	5	7	5	142
45	39	46	49	46	47	38	38	33	2	31	32	41	31	722
42	39	46	45	42	44	38	38	31	25	20	30	41	30	696
3	—	—	4	4	3	—	—	2	—	1	2	—	1	26
18 ²	19	24	19 ²	22 ²	20 ²	14	11	8	11	11	15 ¹	18	13 ¹	279 ¹⁰
2	5	1	—	—	—	—	—	1	3	1	2	1	—	21
21 ¹	14	19	23 ²	18 ²	24 ¹	21	26	19 ²	11	16 ¹	10	22	16	348 ¹⁴
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0 ¹	—	—	0 ¹
—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3
—	—	1	1	1	—	3	1	1	—	2	1	—	1	14 ¹
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
42 ³	39	46	45 ¹	42 ¹	44 ³	38	38	31 ²	25	30 ¹	30 ²	41	30 ¹	696 ²⁶
28 ³	38	46	31 ¹	42 ¹	42 ³	30	38	27 ¹	25	25	30 ²	38	26 ¹	627 ²⁴
14	—	—	14	—	—	8	—	4 ¹	—	5 ¹	—	3	4	65 ²
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
42 ³	39	46	45 ¹	42 ¹	44 ³	38	38	31 ²	25	30 ¹	30 ²	41	30 ¹	696 ²⁶

		W klasie			
		I.			
		a	b	c	d
4. Wedle wyznania religijnego było :					
Katol. r. l.		27 ¹	29 ¹	21 ¹	23
" r. gr.		13	—	—	—
" r. arm.		—	—	1	—
Ewang.-augsb.		—	—	—	—
Wyzn. mojżesz.		3	20	21	17
Razem .		43 ¹	49 ¹	43 ¹	40
5. Wedle miejsca pobytu rodziców :					
Miejscowych		30 ²	34 ¹	28	26
Zamiejscowych		13 ²	15	15 ¹	14
Razem .		43 ¹	49 ¹	43 ¹	40
6. Klasyfikacya z końcem r. 1897/98 :					
Stopień I. z odznaczeniem		5 ²	5	4	5
" I.		28 ²	32 ¹	23 ¹	25
Do egzaminu poprawczego przeznaczono		4	4	6	4
Stopień II.		4	1	5	4
" III.		2	7	5	2
Nieklasyfikowano		—	—	—	—
Razem .		43 ¹	49 ¹	43 ¹	40

W k l a s i e															Razem
II.			III.			IV.		V.		VI.		VII.	VIII.		
a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b				
21 ³	24	26	22 ¹	35 ⁴	38 ¹	20	29	20	19	12	18 ²	25	19	428 ^{2 0}	
14	—	—	14	—	—	8	—	5 ²	—	5 ¹	—	3	4	66 ³	
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	
—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3	
7	15	19	9	6	5 ²	10	9	5	6	13	12	12	7 ¹	196 ³	
42 ³	39	46	45 ⁴	42 ⁴	44 ³	38	38	31 ²	25	30 ¹	30 ²	41	30 ¹	696 ^{2 6}	
34 ²	31	36	36 ²	29 ²	35 ²	27	23	19	19	21 ¹	26 ²	34	19 ¹	507 ^{1 5}	
8 ¹	8	10	9 ²	13 ²	9 ¹	11	15	12 ²	6	9	4	7	11	189 ^{1 1}	
42 ³	39	46	45 ⁴	42 ⁴	44 ³	38	38	31 ²	25	30 ¹	30 ²	41	30 ¹	696 ^{2 6}	
5 ¹	1	4	0 ³	3	5	6	4	1	4	1	4 ¹	2	1	60 ⁷	
24	29	32	28 ¹	30 ²	27 ¹	24	26	19	12	16	22	25	25 ¹	437 ⁹	
4	3	4	6	4 ¹	5	4	1	7	3	10	4	10	3	105 ¹	
8	2	5	3	2	5 ¹	3	6	2	2	3	—	4	1	60 ¹	
1	4	1	8	3	2	1	1	2	4	—	—	—	—	43	
0 ²	—	—	—	0 ¹	0 ¹	—	—	0 ²	—	0 ¹	0 ¹	—	—	0 ⁸	
42 ³	39	46	45 ⁴	42 ⁴	44 ³	38	38	31 ²	25	30 ¹	30 ²	41	30 ¹	696 ^{2 6}	

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

Na naukę historyi kraju rodzinnego uczęszczało:	308	uczniów
" " kaligrafii	48	"
" " języka ruskiego	62	"
" " " francuskiego	43	"
" " rysunków	51	"
" " śpiewu	98	"
" " gimnastyki	487	"

Wiek uczniów z końcem drugiego orłaczó

w klasie I.

10 lat u uczniów	31
11 " "	65
12 " "	45
13 " "	27
14 " "	11
15 " "	1
18 " "	1

w klasie VIII

18 lat u uczniów	8
19 " "	9
20 " "	9
21 " "	3
22 " "	2

VI.

A) Opłaty uczniów.

1. Opłatę szkolną składało:	a) w I. półroczu	407 uczniów
	b) „ II. „	328 „
Od połowy uwolnionych:	a) „ I. „	2 „
	b) „ II. „	— „
Od całej opłaty uwolnionych:	a) „ I. „	455 „
	b) „ II. „	394 „

Opłata szkolna wynosiła:

w I. półroczu	8150 zł. a. w.
„ II. „	6560 „ „ „
Razem	14710 zł. w. a.

2. Taksy wstępne wynosiły	561 zł. 90 ct. w. a.
3. Datki na zbiory naukowe	864 „ — „ „ „
4. Za duplikaty świadectw	24 „ — „ „ „
5. Liczba stypendyów: 20.	
6. Ogólna suma stypendyów	3157 „ 57 „ „ „

B) Pomoc dla ubogich uczniów.

a) Przychód.

1. Pozostałość kasowa z roku 1897	65 zł. — ct. w. a.
2. Przy wpisach do zakładu wpłynęło	168 „ 58 „ „ „
3. Podczas egzort niedzielnych i od dobro- dziejów	277 „ — „ „ „
Razem	510 zł. 58 ct. w. a.

b) Rozchód.

Za te pieniądze sprawiono ubogim uczniom książki i zakupiono dla 20 uczniów mundurki; za niektórych zapłacono opłatę szkolną.

Zestawienie.

Przychód	510 zł. 58 ct. a. w.
Rozchód	320 „ 58 „ „ „
Pozostałość kasowa	189 zł. 90 ct. w. a.

Wszystkim P. T. Dobrodziejom składa dyrekcya niniejszem serdeczne pooziękowanie.

VIII.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych.

1. Wys. RSkr. rozporz. z d. 13. lipca 1897. l. 14213 poleca jako środek pomocniczy do nauki śpiewu wydawnictwo Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie: „Pieśni nabożne na cały rok kościelny w układzie czterogłosowym na chór mieszany i męski“. Zeszyt 1. Lwów 1897. Cena 1 korona.
2. Wys. RSkr. rozporz. z d. 3. Października 1897. aprobuje: „L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. szkół średnich“. Wyd. 3. We Lwowie 1897. Cena egz. opr. 1 złr. a. w.
3. JE. Pan Minister Wyzn. i Ośw. reskryptem z d. 6. maja 1897. l. 8-208 zezwolił, aby nauka gimnastyki odbywała się w c. k. IV. gimnazjum lwowskiem, począwszy od drugiego półrocza 1897/8, w dwunastu godzinach tygodniowo. (RSkr. 9. października 1897. l. 24151.)
4. JE. Pan Minister Wyzn. i Ośw. reskryptem z dnia 31. sierpnia l. 12004. zezwolił, aby począwszy od roku szkolnego 1898/9 zaprowadzono w c. k. IV. gimnazjum we Lwowie naukę gimnastyki jako przedmiot obowiązkowy. (RSkr. 25. października 1898 l. 22073).
5. Wys. RSkr. rozporz. z d. 20. października 1897. l. 25739 aprobuje: „Historia i statystyka monarchii austro-węgierskiej Napisał Dr. Ludwik Finkel i Dr. Stanisław Głabiński. Lwów 1897“. Cena egz. 1 złr. a. w.
6. Wys. RSkr. rozporz. z d. 10. października 1897. l. 23882 aprobuje: „Wypisy polskie dla klasy I. szkół gimnaz. i realnych, ułożone przez Franc. Próchnickiego i Józefa Wójcika. Wyd. 3. we Lwowie“. Cena egz. 75 ct. a. w.
7. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 20. października 1897 l. 23882 aprobuje: „Wincenty Zakrzewski, Historia powszechna na

- klasy wyższe szkół średnich." Tom. II. Historia wieków średnich. Wyd. 2. w Krakowie". Cena egz. 1. złr. 20 ct. a. w.
8. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 17. października 1897 l. 2373 aprobuje: „L. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV. szkół średnich. Wyd. 2. we Lwowie 1896. Cena egz. opr. 2. K. 2 h.
 9. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 19. października 1897 l. 25186 zezwala, aby „Preparacyi do Tytusa Liwiusa dziejów rzymskich. Ułożyli Korneli Fischer i Henryk Kopia. Zeszyt I. Sanok 1897“. używano jako środka pomocniczego przy nauce języka łacińskiego. Cena 60 h.
 10. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 30. października 1897 l. 26351 aprobuje: „Chrestomatia biblijna z słownikiem hebrejsko-polskim do użytku szkół publicznych, ułożył Dr. Jecheskiel Caro. w Krakowie 1897.“ Cena egz, opr. 1 złr. 20 ct. a. w.
 11. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 30. października 1896 l. 18681 wydaje okólnik wskutek reskryptu Wys. Ministerstwa Wyzn. i Ośw. z dnia 11. czerwca 1896 l. 13582 z poleceniem, aby „Hymn ludu“ w szkołach śpiewano według melodyi normalnej, przepisanej dla kapeli wojskowych zgodnie z oryginalną melodyą Haydna.
 12. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 1. listopada 1897 l. 23881 aprobuje: „Katechizm religii katolickiej dla młodzieży szkół średnich. Napisał ks. Dr. Jan Ślusarz we Lwowie 1897“. Cena 1 K.
 13. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 17. grudnia 1897 l. 30015 poleca ściśle przestrzegać, aby uczniowie nosili przepisane mundury, tudzież na czapkach uniformowych i kołnierzach przepisane odznaki.
 14. Wys. RSkr. rozporz. z d. 14. grudnia 1897 l. 25169 aprobuje: „Łomnicki A. M., Mineralogia dla niższych szkół średnich. Wyd. 4., niezmienione. We Lwowie 1898“. Cena egz. opr. 1 K. = 50 ct.
 15. Wys. RSkr. rozporz. z d. 3. lutego 1898 l. 2313 aprobuje książkę: „Konarski Franciszek, Zwięzła gramatyka języka polskiego dla IV. klasy szkół 5 i 6 klasowych,“ do użytku w I. i II. klasie szkół średnich.“ Cena egz. opr. 60 h = 30 ct.
 16. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 3. stycznia 1898 l. 31067 wydaje nowe przepisy szkolne, zatwierdzone przez Wys. Mi-

nisterstwo Wyzn. i Ośw. reskryptem z dnia 9. grudnia 1897 l. 28648.

17. Wys. RSkr. rozporz. z d. 2. marca 1898 l. 2629 zezwala przenieść w bieżącym roku uroczystość szkolną, poświęconą czei i pamięci Adama Mickiewicza, z listopada na drugą połowę maja,
18. Wys. RSkr. rozporz. z d. 7. marca 1898 l. 3658 aprobuje książkę: „Dr. Anatol Lewicki. Zarys historyi Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wydanie skrócone drugie, W Krakowie 1898“. Cena egz. opr. 1 złr. a. w.
19. Wys. RSkr. rozporz. z dnia 6. marca 1898 l. 763 aprobuje książkę: „Tacyta pisma historyczne wybrane Wydanie A. Weidnera do użytku polskich gimnazyów zastosował J. Starmiejski. Wiedeń i Praga 1897“. Cena egz. brosz. 85 ct., opr. 1 złr. 10 ct.
20. Wys. RSkr. rozporz. z d. 7. kwietnia 1898 l. 8417 zalicza książkę: „Preparacya do wyboru Owidyusza Nasona, ułożył Franciszek Terlikowski. We Lwowie 1898“ w poczet środków pomocniczych, dozwolonych przy nauce języka łacińskiego w klasie IV. i V. Cena egz. 45 ct.
21. Wys. RSar. rozporz. z dnia 22. maja 1898 l. 10955 zalicza książkę: „Preparacya do dziejów Herodota (księga IX.) ułożyli Bronisław Świba i Władysław Szychulski. W Jaworowie 1898“ w poczet środków pomocniczych, dozwolonych lekturze greckiej w VI. klasie. Cena egz. 40 h.
22. Wys. RSkr. rozporz. z d. 11. czerwca 1898 aprobuje książkę: „Ks. Dr. Karol Szczeklik, Etyka katolicka. Podręcznik dla szkół średnich. W Tarnowie 1898“. Cena egz. opr. 90 ct.
23. Wys. RSkr. rozporz. z d. 11. czerwca 1898 l. 11106 aprobuje książkę: „Samolewicz Zygm., Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla klasy I. i II. Wyd. 4.“ We Lwowie 1898. Cena egz. 50 ct.
24. Wys. RSkr. rozporz. z d. 3. czerwca 1898 l. 9412 aprobuje książkę: „Jamrógiewicz Mieczysław, Geometrya pogładowa dla niższych klas gimnazyalnych. Wyd. 2. przerobione. We Lwowie 1897“. Cena egz. opr. 1 złr. 25 ct. a. w.

IX.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1898 rozpoczął się dnia 3. września 1897 uroczystem nabożeństwem w kościele św. Maryi Magdaleny.

Wpisy uczniów do zakładu odbywały się dnia 13. i 14 lipca do I. klasy i w trzech ostatnich dniach sierpnia do klas wszystkich

Egzamin wstępny do I. klasy odbył się dnia 15. i 16. lipca tudzież 1. i 2. września 1897. Do tego egzaminu zgłosiło się w ogóle 230 uczniów publicznych i prywatnych; przyjęto z nich 160, reprobowano 70.

Dzień 4. października, jako dzień imienin Najjaśn. Pana, tudzież imienin Najjaśn. Pani dnia 19. listopada 1887 obchodził zakład uroczystem nabożeństwem.

Dnia 25. października 1897 obchodził zakład uroczystościę dzień św. Jana Kantego, swojego patrona. Wny ks. Jan Stopczyński, dziekan i proboszcz kościoła św. Maryi Magdaleny, odprawił w tym dniu dla młodzieży zakładu uroczyste nabożeństwo, podczas którego Wny ks. Wróblewski z Towarzystwa OO. Jezuitów wygłosił kazanie, zastosowane do tej uroczystości.

Dnia 2. grudnia 1897 urządziła młodzież szkolna w zabudowaniu zakładu wieczorek muzykalno-deklamacyjny ku uczczeniu pamięci wieszczki Adama Mickiewicza.

Pierwsze półrocze ukończono dnia 29. stycznia, drugie rozpoczęto dnia 3. lutego 1898.

Dnia 4. maja 1898 odbyło się żałobne nabożeństwo za spój duszy ś. p. cesarzowej Maryi Anny, a dnia 28. czerwca za spój duszy śp. cesarza Ferdynanda.

Pisemne egzamina dojrzałości odbywały się od 9. do 13. maja, zaś ustne od 10. do 15. czerwca pod przewodnictwem radcy rządowego Wgo Emanuela Wolffa, dyrektora c. k. II. gim-

nazywanych lwowskiego, poczem 16. czerwca nastąpiło rozdanie świadectw abiturjentom.

Dnia 12. maja zmarł w Kukizowie, w domu rodziców uczeń VIII. klasy tutejszego zakładu, Tomasz Kalinowski. Pamięć śp. Tomasza uczcił zakład nabożeństwem żałobnem za spokój jego duszy, w którym wzięło udział grono nauczycielskie i uczniowie.

Dnia 27. maja z powodu setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza, przypadającej w bieżącym roku, odbyła się wspólna uroczystość szkolna wszystkich zakładów średnich lwowskich ku czci tego wieszcza, w której także zakład tutejszy wziął czynny udział.

Młodzież szkolna przystępowała w ciągu roku szkolnego trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w czasie wielkopostnym rekolekcyje wielkanocne.

Rok szkolny zakończono dnia 15. lipca uroczystem nabożeństwem i odśpiewaniem hymnu ludowego.

Po nabożeństwie rozdano uczniom świadectwa.

Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży.

Uczniowie pobierali naukę gimnastyki w pierwszym półroczu w 6 godzinach, zaś drugim półroczu w 12 godzinach tygodniowo, mianowicie w porze zimowej w sali gimnastycznej zakładu, a w lecie częścią w sali gimnastycznej, częścią na boisku obok budynku szkolnego, gdzie też używała swobodnego ruchu podczas przestanków między lekcjami szkolnymi.

W porze zimowej Towarzystwo Łyżwiarskie wydawało dla uczniów bilety sezonowe po niższej cenie.

Na wiosnę i w lecie odbywały się wycieczki w towarzystwie profesorów.

Przez maj i czerwiec urządzano dwa razy w tygodniu w godzinach popołudniowych na błoniach stryjskich gry i zabawy szkolne, które kierował nauczyciel gimnastyki Korneli Jaworski przy pomocy profesora Władysława Zagórskiego i zastępcy Józefa Blautha.

OGŁOSZENIE.

Wpisy uczniów do zakładu na rok szkolny 1898/9 będą się odbywały dnia 29., 30. i 31. sierpnia. Późniejsze zgłoszenie do zapisu tylko w wyjątkowych wypadkach może być uwzględnione.

Uczniowie mają się zgłaszać osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów, przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i rodowód w dwóch egzemplarzach, tudzież świadectwo rewakeynacyi, odbytej w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć:

- a) metrykę urodzenia, bez której żaden uczeń do zakładu nie będzie przyjęty;
- b) świadectwo szkolne tego zakładu, gdzie przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem, że mogą być przyjęci do innego zakładu;
- c) złożyć takse wstępną w kwocie 2 zł. 10 ct.

Każdy uczeń ma złożyć przy wpisie 1 zł w. a. jako datek na zbiory naukowe zakładu. Prócz tego na początku drugiego półrocza t. j. między 1. a 15. lutego mają uczniowie składać na cele zabaw szkolnych datek w kwocie 50 ct. w. a.

Opłata szkolna, która ma być złożona w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, wynosi 20 zł. w. a. na jedno półrocze.

Egzamina wstępne do I. klasy odbędą się 1. i 2. września.

Egzamina wstępne do II. — VIII. będą się odbywały w dniach od 1. do 15. września.

Egzamina poprawcze odbędą się dnia 30. i 31. sierpnia.

Nabożeństwo wstępne odprawi się dnia 3. września, po czem 4. września rozpocznie się regularna nauka.

KLASYFIKACYA.

Klasa I. A.

Stopień celujący.

1. Jabłoński Piotr	4. Salwarowski Mikołaj
2. Kłoss Jan	5. Wiktor Bronisław
3. Krypiakiewicz Leon	

Stopień pierwszy.

1. Ajdukiewicz Józef	15. Pękalski Jakób
2. Buszek Stefan	16. Pieniążek Karol
3. Choraży Stanisław	17. Semis Józef
4. Ciupryk Włodzimierz	18. Sethaler Karol
5. Czapelski Leon	19. Sługocki Kazimierz
6. Demianowski Adryan	20. Szewczyk Stanisław
7. Deligtisch Uszer	21. Stadnyk Andrzej
8. Kimelman Oswald	22. Waligórski Jan
9. Kopp Maryan	23. Werchowski Piotr
10. Koszenko Emilian	24. Wojciechowski Władysław
11. Kucharski Maryan	25. Wojciechowski Adam
12. Lewicki Józef	26. Zarębski Ferdynand
13. Olchowy Modest	27. Zenkner Wiktor
14. Pawłowski Zygmunt	28. Rozborski Mieczysław

Czterem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach; 4 otrzymało drugi, 2 trzeci stopień.

Klasa I. B

Stopień celujący.

1. Flecker Wilhelm	4. Syrový Józef
2. Krajewski Mieczysław	5. Zawadzki Alfred
3. Krenzel Eugeniusz	

Stopień pierwszy:

1. Armatys Wiktor	3. Barach Fryderyk
2. Bak Jehoszna	4. Bykowski Aleksander

5. Degen Albert	19. Kellner Szymon
6. Dorfmann Mojżesz	20. Kropiwnicki Stanisław
7. Eisenbruch Mozes	21. Lorenz Stefan
8. Federbursch Filip	22. Markowski Ludwik
9. Friedmann Schulem	23. Pikor Tadeusz
10. Gabryl Marcin	24. Pilin Władysław
11. Głogowski Maryan	25. Rosenfeld Ludwik
12. Gränzbauer Mojżesz	26. Rothfeld Adolf
13. Greiner Antoni	27. Rothfeld Adolf Emil
14. Hescheles Henryk	28. Schleifer Mendel
15. Hirschtritt Emanuel	29. Semenowicz Gwido
16. Humięcki Maksymilian	30. Skulicz Stanisław
17. Jahner Henryk	31. Tomasz Józef
18. Jamrógiewicz Kazimierz	32. Ziółcki Jan

Czterem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 1 otrzymał stopień drugi, 7 stopień trzeci.

Klasa I. C.

Stopień celujący.

1. Czaczkes Natan	3. Rosenfeld Hersch
2. Hostynski Jakób	4. Umanski Stanisław

Stopień pierwszy.

1. Andler Tadeusz	13. Schermant Jaques
2. Bełtowski Marcin	14. Schiffmann Juliusz
3. Chajes Izidor	15. Schnitzer Kazimierz
4. Dąbrowski Jan	16. Seidel Piotr
5. Fiala Tadeusz	17. Sidorowicz Stanisław
6. Gunderman Rudolf	18. Sokal Joachim
7. Hapka Ewald	19. Sold Abraham
8. Hirschsprung Jakób	20. Sus Michał
9. Jacobsohn Ozyasz	21. Wittlin Bernard
10. May Arnold	22. Wróbel Karol
11. Nikopoli Henryk	23. Zalewski Eugeniusz
12. Ornstein Hersch	

Sześciu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 5 otrzymało stopień drugi, 5 stopień trzeci.

Klasa I. D.

Stopień celujący.

1. Butkowski Feliks	4. Urbański Grzegorz
2. Hillbricht Stanisław	5. Zaleski Kazimierz
3. Karasiński Leopold	

Stopień pierwszy.

1. Appermann Rudolf	14. Łomnicki Konstanty
2. Atlas Karol	15. Malinowski Sylwester
3. Bader Karol	16. Mann Samuel
4. Berbeka Franciszek	17. Nowodworski Adam
5. Blum Henryk	18. Pôest Jan
6. Bogen Józef	19. Rużycki Franciszek
7. Eisinger Rudolf	20. Rysiak Jan
8. Engel Franciszek	21. Schwarz Jakób
9. Finkelstein Febus	22. Smoleński Roman
10. Franziak Leopold	23. Wagner Jan
11. Habernoga Karol	24. Wiernek Michał
12. Heimrot Józef	25. Werfel Bernard
13. Karasiński Stanisław	

Czterech uczniów otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci, 4 uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacyach.

Klasa II. A.*Stopień celujący.*

1. Domaszewski Jan	4. Klemensiewicz Zygmunt
2. Dierżyński Józef	5. Krypiakiewicz Jan
3. Gruzewski Władysław	

Stopień pierwszy.

1. Aulich Roman	14. Reiss Leopold
2. Dąbrowski Jan	15. Rudnicki Kazimierz
3. Dignas Adolf	16. Skrypka Mikołaj
4. Hausman Paweł	17. Smalski Tadeusz
5. Hermanowski Włodzimierz	18. Smereka Eugeniusz
6. Hnatkiewicz Witołd	19. Sokal recte Silberstein Ludwik
7. Jabłonowski Juliusz	20. Stasiński Wincenty
8. Kielanowski Władysław	21. Stefan Adam
9. Kreiner Albert	22. Turczanowicz Włodzimierz
10. Linderski Jan	23. Walniczek Jan
11. Maślanka Jerzy	24. Zieliński Stanisław
12. Nadraga Aleksander	
13. Pordes Ignacy	

Stopień drugi otrzymało 8, stopień trzeci otrzymał 1. Pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacyach 4 uczniom.

Klasa II. B.

Stopień celujący

1. Kleiner Juliusz

Stopień pierwszy.

1. Berlstein Jona	16. Kordys Roman
2. Bienkowski Tadeusz	17. Kranz Ludwik
3. Broch Samuel	18. Król Leon
4. Danilewicz Ludwik	19. Matula Wincenty
5. Deligtisch Uszer	20. Mehrer Mojżesz
6. Ettmayer Jerzy	21. Mödlinger Dawid
7. Fitzner Jan	22. Oberkorn Dawid
8. Hand Henryk	23. Rapoport Leopold
9. Hapka Bronisław	24. Rotkühl Ludwik
10. Hauser Isaak	25. Roziecki Ignacy
11. Horovitz Izydor	26. Schaechtel Edward
12. Jabłoński Włodzimierz	27. Semisson Stanisław
13. Jampoler Wilhelm	28. Wasylewski Stanisław
14. Jaworski Kazimierz	29. Wierzbicki Bolesław
15. Kawecki Tadeusz	

Trzem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacyach, 2 otrzymało stopień drugi, 4 stopień trzeci.

Klasa II. C.

Stopień celujący.

1. Frydrych Stanisław	3. Solski Tadeusz
✓ 2. Rastaj Maciej	4. Ziembicki Henryk

Stopień pierwszy:

1. Altschiller Leizor	14. Jączek Michał
2. Bacztes Joachim	15. Jędrzejczyk Jan
3. Beglückler Abraham	16. Kwartner Jonasz
4. Eisenstein Salomon	17. Lauterbach Łazarz
5. Epstein Karol	18. Magenheim Ignacy
6. Finik Julian	19. Papierkowski Emil
7. Galotzy Wilibald	20. Passek Bronisław
8. Giżejowski Frydolin	21. Pichler Władysław
9. Haas Emanuel	22. Pieniążek Władysław
10. Hahn Abraham	23. Pieńkoś Antoni
11. Hirschsprung Edward	24. Reich Leizor
12. Hüttner Beril	25. Schleifer Zygmunt
13. Janelli Piotr	26. Skalkowski Zdzisław

27. Sonne Benio Emanuel
28. Surowiecki Ferdynand
29. Taube Efroim

30. Thon Karol
31. Zwilling Emanuel
32. Żurawski Kazimierz

Czterem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach, 5 otrzymało stopień drugi, 1 uczeń stopień trzeci.

Klasa III A.

Stopień pierwszy.

1. Blass Aron
2. Carewicz Julian
3. Chrzysztyński Michał
4. Czaczkes Borys
5. Czaykowski Antoni
6. Dadak Jan
7. Dołżycki Adam
8. Dęgiewicz Leopold
9. Fränkel Izaak
0. Gerstler Józef
1. Jüttes Jammes
12. Kaszubski Stanisław
13. Katzenellenbogen Ignacy
14. Kornicki Stanisław

15. Kucharski Władysław
16. Lazar Zygmunt
17. Łańcucki Bronisław
18. Ławrowski Emanuel
19. Mandybur Józef
20. Miśków Jan
21. Nussenblatt Henryk
22. Olszewski Alfred
23. Padiak Henryk
24. Pańczyszyn Maryan
25. Skórski Michał
26. Tomczak Albin
27. Weinert Czesław
28. Żarski Stanisław

Sześciu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 4 otrzymało stopień drugi, 8 stopień trzeci

Klasa III. B.

Stopień celujący

1. Diaczek Stanisław
2. Jakubski Antoni
3. Wojtanowicz Zygmunt

Stopień pierwszy

1. Augustin Zygmunt
2. Baliński Bronisław
3. Berbeka Karol
4. Borek Władysław
5. Brąglewicz Kazimierz
6. Cudek Henryk
7. Czaykowski Eugeniusz
8. Czapczyński Tadeusz
9. Czuberski Leonard

10. Dohnalik Władysław
11. Gamski Maryan
12. Gunderman Wiktor
13. Karasiński Walery
14. Krenzel Władysław
15. Kübel Ozyasz
16. Lustig Fischel
17. Makuczyński Korneli
18. Matwijczuk Stanisław

19. Metzger Henryk
20. Ostrowski Józef
21. Ostrowski Karol
22. Seniów Tadeusz
23. Szwed Jan
24. Waldman Henryk

25. Weintraub Herman
26. Wilusz Jan
27. Wolański Wacław
28. Zarębski Leopold
29. Zawadzki Tadeusz
30. Żelechowski Adam

Stopień drugi otrzymało 2 uczniów, stopień trzeci 3 uczniów, czterem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu

Klasa III. C.

Stopień celujący.

1. Hillbriecht Edward
2. Hillbriecht Wiktor
3. Kornaga Dominik

4. Paluch Stanisław
5. Sliwiński Jan

Stopień pierwszy.

1. Arend Antoni
2. Bednarski Józef
3. Blauth Tadeusz
4. Dąbrowski Stanisław
5. Dobija Michał
6. Drexler Aleksander
7. Haleniak Maryan
8. Holan Jan
9. Ingłot Karol
10. Krzeczkowski Michał
11. Kuta Antoni
12. Mattausch Eugeniusz
13. Meidinger Edmund
14. Motyl Jan

15. Nawrocki Maryan
16. Osławski Józef
17. Pasiuk Rudolf
18. Pomersbach Maryan
19. Rosenbaum Leon
20. Silber Max
21. Sonntag Leon
22. Stolba Władysław
23. Vörös Bronisław
24. Warzenica Jan
25. Wójcik Bronisław
26. Wojnar Aleksander
27. Zgoda August

Pięciu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach, 5 otrzymało stopień drugi, dwóch stopień trzeci.

Klasa IV. A.

Stopień celujący.

1. Allerhand Ignacy
2. Gorecki Stanisław
3. Kobierzycki Ludwik

4. Sośnicki Kazimierz
5. Szwedzicki Władysław
6. Zagórski Mieczysław

Stopień pierwszy.

1. Borowiczka Maryan	13. Komornicki Bronisław
2. Fell Israel	14. Koszła Jan
3. Fell Juliusz	15. Kruszelnicki Włodzimierz
4. Gamski Włodzimierz	16. Krupski Stefan
5. Gawlik Mieczysław	17. Małecki Ludwik
6. Guszałewicz Jaromir	18. Narzyski Tadeusz
7. Hoberman Salomon	19. Peczenyk Abraham
8. Horodyski Teofil	20. Pieczonka Edward
9. Huczkowski Dobromił	21. Schaechter Jakób
10. Jurowicz Feliks	22. Sokal Bernard
11. Kapuściak Maryan	23. Szajowicz Süsse
12. Knobloch Ernest	24. Żychówka Józef

Trzech uczniów otrzymało stopień drugi, 1 otrzymał stopień trzeci, 4 pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa IV. B.*Stopień celujący.*

1. Aszkenazy Fryderyk,	3. Parnés Zygmunt
2. Horowitz Salamon.	4. Ptasiiewicz Jan

Stopień pierwszy.

1. Alles Wolf	14. Olszewski Wilhelm
2. Brąglewicz Juliusz	15. Papee Karol
3. Bürger Jacob	16. Pawlicki Franciszek
4. Dzikowski Stanisław	17. Rappaport Naftali
5. Gilowski Piotr	18. Rodzaj Piotr
6. Glišński Stanisław	19. Seidel Mieczysław
7. Kawalek Jakób	20. Sernicki Romuald
8. Lilienthal Karol	21. Skalkowski Stanisław
9. Luide Tadeusz	22. Sułkowski Zdzisław
10. Matkowski Stanisław	23. Swieżawski Włodzimierz
11. Mielecki Karol	24. Tyszkowski Bronisław
12. Mosiewicz Adam	25. Wierczorek Jan
13. Nawaryński Karol	26. Wierzbicki Franciszek

Jednemu uczniowi pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach 6 otrzymowało stopień drugi, 1 stopień trzeci.

Klasa V. A.

Stopień celujący.

1. Krechowiecki Kazimierz

Stopień pierwszy.

1. Dudziakiewicz Józef	11. Moczulski Eustachy
2. Friser Oskar	12. Pazirski Ludwik
3. Gödl Maryan	13. Piechowski Seweryn
4. Hanuszewski Kazimierz	14. Rozwadowski Jezy
5. Kleiner Filip	15. Sabiński Artur
6. Krug Kazimierz	16. Schwarz Chaim
7. Kuczycki Łukasz	17. Skorus Jan
8. Lisicki Julian	18. Weber Oskar
9. Marusyn Józef	19. Widy Andrzej
10. Misterka Albin	

Stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 2 uczniów; siedmiu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa V. B.

Stopień celujący:

1. Grużewski Bolesław	3. Zagórski Adam
2. Kretz Józef	4. Zagórski Włodzimierz

Stopień pierwszy.

1. Dachs Herman	7. Paluch Józef
2. Gut Maryan	8. Smal Wicenty
3. Jachimecki Zdzisław	9. Stalfa Edmund
4. Knopf Salamon	10. Świeżawski Bogusław
5. Kozubski Zygmunt	11. Szymański Władysław
6. Michniewicz Roman	12. Zawadzki Mieczysław

Dwóch uczniów otrzymało stopień drugi, czterech stopień trzeci; trzem uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu.

Klasa VI A.

Stopień celujący.

1. Klarfeld Bogusław

Stopień pierwszy

1. Aszkenazy Hersch	2. Baral Edmund

3. Blaustein Juda
4. Glanz Maurycy
5. Kahane Józef
6. Kaufman Dawid
7. Kostecki Mikołaj
8. Kropf Feliks
9. Malski Adam

10. Menkes Abraham
11. Mierzejewski Tadeusz
12. Schmidt Kamil
13. Sprecher Nisson
14. Stecyk Jan
15. Streitt Maksymilian
16. Wierzbowski Ludwik

Dziesięciu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach; trzech otrzymało stopień drugi.

Klasa VI. B.

Stopień celujący.

1. Hirsch Hersch
2. Menkes Emil

2. Sokołowski Roman
4. Weissman Baruch

Stopień pierwszy.

1. Czapczyński Witold
2. Dąbski Jan
3. Degen Michał
4. Dworski Adolf
5. Dyszkiewicz Roman
6. Dzikowski Zdzisław
7. Eile Marceli
8. Franz Edward
9. Friedman Jakób
10. Fuchs Franciszek
11. Gittelmacher Mendel

12. Knopf Dawid
13. Lang Bronisław
14. Majewski Konrad
15. Mensch Osias
16. Odrzywolski Maryan
17. Rydygier Józef
18. Seferowicz Stanisław
19. Sokal Herman
20. Strusiński Wiktor
21. Wandmayer Mojżesz
22. Wawrzyniecki Antoni

Czterem uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach.

Klasa VII.

Stopień celujący.

1. Karpuszko Adam

2. Łomnicki Antoni

Stopień pierwszy.

1. Agopsowicz Mikołaj
2. Aszkenazy Oskar
3. Bachowski Władysław
4. Bauer Rudolf
5. Biliński Jan
6. Buber Marceli
7. Drewnowski Kazimierz

8. Elner Jonasz
9. Freud Dawid
10. Giziński Tadeusz
11. Halka Antoni
12. Hausman Joachim
13. Kliszczy Michał
14. Koch Jan

15. Kozłowski Henryk	21. Rachlewicz Bolesław
16. Kubeś Rudolf	22. Skałkowski Mieczysław
17. Lehm Samuel	23. Sokal Marek
18. Mendel Aleksander	24. Traubner Juliusz
19. Myszkowski Mary	25. Tyszkowski Jan.
20. Pikor Władysław	

Dziesięciu uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, czterech uczniów otrzymało stopień drugi.

Wynik egzaminu dojrzałości

przy końcu roku szkolnego.

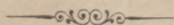
		publ.	pryw.	ekst.	razem
Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się: .	.	25	1	5	= 31
Uznano za dojrzałych z odznaczeniem .	.	2	—	—	= 2
„ „ dojrzałych.	.	16	—	1	= 17
„ „ niedojrzałych z poprawką	.	5	1	1	= 7
„ „ niedojrzałych na rok	.	1	—	1	= 2
Odstąpiło od ustnego egzaminu	.	1	—	2	= 3
Razem		25	1	5	= 31

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem otrzymali:

1. Henzel Marian.
2. Grossmann Emanuel.

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

1. Bach Józef	9. Jamrógiewicz Zygmunt
2. Basta Zygmunt	10. Koncowicz Antoni
3. Both Benzyon	11. Langie Stanisław
4. Czajkowski Krzysztof	12. Łopuszański Władysław
5. Dogolewski Michał	13. Papara Aleksander
6. Futyma Eugeniusz	14. Róg Stanisław
7. Hoffman Władysław	15. Rzędowski Juliusz
8. Jabłonowski Władysław	16. Sorokowski Mateusz
17. Barschak Józef (ekst.)	

H
Tx

